

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1879. Första Kammaren. N:o 35.

Tisdagen den 6 Maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 28 sistlidne April.

Upplästes ett så lydande läkarebetyg:

Att ledamoten af Riksdagens Första Kammare, Herr Kaptenen m. m. C. A. v. Mannerskantz insjuknat i en svårare lungkatarr med feber och därför icke kan lemna sin bostad, detta intygas å aflagd läkareed. Stockholm den 6 Maj 1879.

Oscar Th. Sandahl
Med. d:r och prof.

Föredrogos och biföllos Banko-Utskottets den 3 i denna månad bordlagda Memorial:

N:o 11, i fråga om pension åt f. d. verkmästaren vid Riksbankens pappersbruk F. Bladin; och

N:o 12, i fråga om eftergift å en Riksbankens fordran.

Föredrogos och bifölls Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 3 i denna månad bordlagda utlåtande N:o 5, angående underdånig skrifvelse rörande upprättande af taxa för provincialläkares godtgörelse vid sjukbesök.

Fortsattes föredragningen af Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets utlåtande N:o 1, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition om åtgärder i och för upphörande af de enskilda bankernas rätt att utgifva sedlar, lydande å fem och tio kronor, samt

Första Kammarens Prot. 1879. N:o 35.

Herr J. A. Sjös motion om borttagande af dessa bankers sedelutgifningsrätt.

*Örhöjning
af Riksban-
kens grund-
fond.*

6:te punkten.

Grefve Hamilton, Henning: Kammarens protokoll för sistlidne Lördag är ännu icke justeradt, och jag är således icke i tillfälle att ordagrant återgifva det yttrande, hvarmed Chefen för Finansdepartementet avslutade öfverläggningen rörande den fjerde punkten. Kammaren var likväl då så talrikt samlad, och yttrandet afhördes med den uppmärksamhet, att, äfven om jag skulle misstagit mig om uppfattningen af detsamma, en rättelse ganska lätt kan ega rum. Såsom jag uppfattade Departementschefens yttrande, förklarade han, att Kongl. Maj:ts förslag i afseende å indragning af sedlar af fem kronors valör vore så sammanhängande med förslaget i den fjerde punkten angående rättighet för bankerna att afhända sig en del af sina grundfondshypotek, att, om icke detta senare förslag antages af Kammaren, Kammaren skulle anses derigenom hafva tillintetgjort sitt förut fattade beslut, hvarigenom sjelfva indragningen af de mindre sedlarna i grundsatsen godkänts. För Kammaren framställa sig då två alternativ: det ena, att Chefen för Finansdepartementet endast uttalat sin enskilda ställning till frågan, vare sig att han nu var öfvertygad om nödvändigheten att ställa dessa olika delar af Kongl. Maj:ts proposition i ett bestämdt sammanhang med hvarandra, eller att han under sina öfverläggningar med åtskilliga direktörer vid enskilda banker, hvarom han lemnade Kammaren upplysning, hade så bundit sig, att han icke kunde för sin del godkänna sedlarnes indragning, med mindre att äfven vilkoret om bankernas dispositionsrätt öfver grundfondshypoteken godkändes, och att följaktligen ett sådant beslut icke kunde af honom kontrasieras. Det andra alternativet vore, att Chefen för Finansdepartementet uttalat Kongl. Maj:ts åsigt i frågan. Vore det nu verkligen så, då skulle naturligtvis all öfverläggning om de följande punkterna i Utskottets förslag vara öfverflödig, och jag vågar därför vördsamt hemställa, huruvida Hans Excellens Herr Statsministern, då Finansministern icke för närvarande är tillstädes i Kammaren, behagade upplysa Kammaren, om verkligen Regeringens ställning till frågan är sådan, att till följd af Första Kammarens beslut om den fjerde punkten frågan måste anses i sin helhet förfallen eller icke.

Hans Excellens Herr Statsministern Friherre De Geer: Då Kongl. Maj:t såsom vilkor för indragning af de enskilda bankernas femkronesedlar föreslog Riksdagen att medgifva, det de enskilda bankernas grundfondshypotek måtte få minskas med det belopp säkerheter, som kunde behövas för erhållande i Riksbanken af ifrågasatta vaxlingsförskott, så skedde detta under förutsättning, att sådant vore nödigt för att sätta samtliga bankerna i stånd att begagna sig af rättigheten till dessa vaxlingsförskott utan att behöva vidtaga några åtgärder, som kunde menligt inverka på den

allmänna rörelsen, och anledningar saknades icke heller för Chefen för Finansdepartementet att antaga, det denna förutsättning var riktig. Under öfverläggningen i denna Kammare sistlidne Lördag förklarade likväl målsmän för de enskilda bankerna, att en minskning af grundfondshypoteken icke vore för det afsedda ändamålet behöflig, och Kammaren, som genom sitt bifall till de tre första punkterna af Sammansatta Utskottets betänkande biträdt förslaget om femkrone-sedlarnes indragning, har genom afslag på den fjerde punkten godkänt den åsigten, att denna indragning borde ske utan medgifvande af grundfondshypotekens minskning. Genom detta beslut har emellertid ett af de vilkor, som Kongl. Maj:t fastställt för ifrågavarande reforms genomförande blifvit förkastadt, och frågan huruvida indragningen ändå bör ske, måste blifva beroende af Kongl. Maj:ts förnyade nådiga pröfning. Det var denna förändrade ställning, hvori hela saken kommit, som jag tror det var chefsens för Finansdepartementet mening att starkt framhålla och betona. Men om Riksdagen, med bifall till det väsentliga i Kongl. Maj:ts framställning i öfrigt, lemnar hela sitt stöd åt uppfattningen om det i fråga om grundfondshypoteken begärda medgifvandets obehöflighet, så synes det mig, att hela frågan icke bör få förfalla endast till följd deraf, att den fjerde punkten i Utskottets betänkande blifvit afslagen, och för min del ämnar jag tillstyrka Kongl. Maj:t att, oaktadt detta afslag, besluta indragning af de enskilda bankernas fem-kronesedlar vid den föreslagna tiden. Jag vet ock, att chefen för Finansdepartementet icke vill motsätta sig ett sådant beslut.

*Förhöjning
af Riksbankens grund-
fond*
(Forts.)

Herr Wallenberg: Det svar, som Hans Excellens Statsministern behogat gifva på Grefve Henning Hamiltons fråga, huruvida Regeringen ansåg indragning af enskilda bankernas fem-kronesedlar omöjliggjord sedan Första Kammaren förkastat förslaget att rubba enskilda bankernas grundfondshypotek, kan icke hafva undgått att göra ett gynsamt intryck på alla dem, som hoppas på *svenska* bankväsendets bestånd, och som inse att man bör allvarligt tänka på hvad som kan sättas i stället, innan man af afund eller andra lidelser förstör det som finnes. Ingen är mera villig än jag att taga i betraktande den viktiga frågan, om en *centralbank* och då nu sjetten punkten af Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets betänkande, angående en förhöjning af Riksbankens grundfond från tjugufem till trettio millioner kronor, är under öfverläggning, så torde det tillåtas att taga i skärskådande Riksbankens hela inrättning, ty det är naturligt att, innan man beslutar en förändring i grundfonden, bör man betänka, om ensamt denna förändring är tillfyllestgörande för en längre framtid eller om jemväl andra förändringar äro af nöden för att göra Riksbanken till en centralbank, hvarförutan intet civiliseradt land kan sägas ega en väl ordnad penningrörelse. Jag anser mig således fullt berättigad, att med anledning af detta förslag yttra några ord om Riksbanken såsom bankinstitution, om dess rörelse, sådan den nu drifves, och om, såsom jag hoppas, Riksbankens

Förhåjning
af Riksban-
kens grund-
fond.
(Forts.)

gagnande och lyckosamma framtid, efter vidtagandet af åtskilliga tidsenliga förändringar.

Hvad jag nu kommer att anföra må icke anses såsom anmärkningar, utan endast antydningar, huru bankrörelsen *borde* af en centralbank drivas i öfverensstämmelse med hvad erfarenheten länge sedan visat hafva gifvit de bästa resultat i andra länder.

Till följe af de många missöden och svårigheter "Rikets Ständers bank" haft att genomgå och bekämpa med större eller mindre framgång, och till följe deraf att, då vårt kära fädernesland hem-sökts af svåra olyckor, Riksbanken vid olika tillfällen var för längre eller kortare tider urståndsatt att infria sina egna förbindelser efter deras lydelse, blef det ett eftersträfvansvärdt mål. att återkomma till den lyckliga ställning då banksedeln i värde var jemnbördig med myntet. De ansträngningar, som erfordrades för att vinna detta ändamål, voro så stora och så mångåriga, att man alldeles förglömde och åsidosatte att taga i betraktande sjelfva bankrörelsens beskaffenhet och dess inverkan på näringslivet, utan man ordade blott om "myntvärdets upprätthållande", hvarmed menades ingenting annat än att banksedeln icke borde från dag till dag förlora i värde eller i betalningskraft. Efter 1830 års riksdagsbeslut om den s. k. realisationen, hvarigenom Riksbanken befriades från större delen af sin sedelskuld, började en ny tidräkning från år 1834, då banksedeln erhöll ett genom lag bestämdt värde i mynt. Lyckligtvis har icke den ringaste rubbning i detta förhållande sedermera blifvit ifrågasatt, ty jag räknar icke öfvergången till guldmyntfot år 1873, som var ett viktigt ytterligare steg, att vinna stadga i värdebegreppen. Emellertid ordar man ännu i dag om Riksbankens förmåga att invexla sina egna banksedlar, något hvarom icke minsta tvifvel från något håll blifvit uttaladt. Men när man försäkrar att Riksbanken *kan* det, så sker det ofta i ordalag, som om Riksbanken icke derjemte *kunde* gagna allmänna rörelsen genom andra grenar af bankverksamheten.

Må det tillåtas mig uttrycka den förhoppning, att Riksbanken må blifva grundad på den princip, att landet behöfver en centralbank och att en centralbank skall vara en *allmän* bank i det hänseendet att den allmänna rörelsen skall behandlas och betjenas efter vissa regler och icke efter allt för många undantag.

Bankrörelsen sönderfaller till sin natur i tvenne hufvudgrenar, *den första* är kassarörelsen och *den andra* är lånerörelsen, hvilken sistnämnda återigen kan delas uti inlåning och utlåning af penningkapital.

Hvad nu först beträffar *kassarörelsen* i Riksbanken, så är der-vid icke allas rätt lika tillgodosedd. Man blir icke betjenad i tur och ordning efter ankomsten till kassan, såsom man borde blifva det i en *allmän* bank. Riksdagen har fattat beslut, som förr eller senare skola hafva till påföljd att betydligare kvantiteter af guldmynt och silfverskiljemynt komma i allmänna rörelsen. Inga anordningar motsvarande det nu varande behöfvet äro vidtagna i Riksbanken. Guldmynt utlemnas utan att hvarje mynt-

stycke granskas, såsom det sker i Englands, Frankrikes och Tysklands centralbanker.

Till följe af myntlagen af år 1873, som bland annat innehåller att prägling af silfverskiljemynt icke får ega rum för enskildes räkning utan blott för kronans, som erhåller all vinst på att silfverskiljemynt har mer än tjugoprocent högre prägelvärde än metallvärdet, åligger det kronan att vid anfordran dels invexla silfverskiljemyntet mot guldmynt, dels utvexla detsamma i mån af rörelsens behof och då någon derom gör framställning. Detta åliggande har Riksbanken åtagit sig att besörja i stället för Statskontoret, som är den förnämsta statskassan. Det sätt, på hvilket detta bestyr fullgöres af Riksbanken, lemna mycket öfrigt att önska. Först hvad utvexlingen beträffar, så bekommes rätt ofta ända till tjugofem procent af beloppet i *danskt* silfverskiljemynt, hvadan Riksbanken benäget sprider andras skiljemynt i stället för vårt eget. Frankrike har myntkonvention med Belgien, Italien och Sweitz, hvilka länders skiljemynt ega gångbarhet i Frankrike. Men jag vet med visshet att Frankrikes Bank hvarken i vaxling eller i likvider någonsin utlemnar eller utlemnadt annat än *franskt* silfverskiljemynt. Det vore en vinst för kronan Sverige, om Riksbanken förföre på enahanda sätt.

Beträffande invexling af silfverskiljemynt, så har det inträffat att inlemnare af betydligare belopp fått vänta på uppräknigen i Riksbanken åtta å tio dagar, hvarunder han sväfvat i ovisshet om någon brist förekommit i det inlemnade beloppet och har inlemnaren under samma tid varit beröfvad motsvarande valuta i guldmynt eller Riksbankens sedlar, hvartill han likväl var fullt berättigad. Denna olägenhet för allmänna rörelsen är vida större än att den kan uppvägas af den ringa besparing, som Riksbanken gör genom att *icke* hålla till sitt förfogande tillräckliga arbetskrafter för att kunna betjena allmänna rörelsen såsom sig bör.

Beträffande *lånerörelsen*, så vill jag be att först få fästa uppmärksamheten på *inlåningen*. Den sönderfaller i tvänne afdelningar med sina välbekanta rubriker "Upp- och Afskrifningsräkning" samt "Depositionsräkning". På medel insatta å Upp- och Afskrifningsräkning har Riksbanken ända sedan 1875 ständigt gifvit *tre* procents dagränta. Att under tiden inträffat, att vaxeldiskonto å en af Europas största penningmarknader gått ned till *en* procent för år räknadt, har icke det ringaste inverkat på Riksbankens Upp- och Afskrifningsränta, som alltjemt varit *tre* procent. Uti denna gren af bankrörelsen ådagalägger Riksbanken att den vill täfla med de minsta bankinrättningar och om de minsta besparingar, som från dag till dag kunna af någon umbäras. Riksbanken gifver icke *alla*, som sådant önska, *tre* procents dagränta, utan äro bankinrättningar, korporationer och bolag derifrån utslutna. Låt mig nu redogöra för hvad som är förhållandet i utlandet med denna rörelsegren? "Frankrikes Bank" och "Englands Bank" gifva alls icke någon upp- och afskrifningsränta åt hvem det vara må. Samma riktiga princip iakttages numera jemväl af "Finlands Bank". "Norges Bank" ger *en* procent i upp- och af-

*Förhöjning
af Riksbankens
grundfond.
(Forts.)*

Förhöjning
af Riksbankens grund-
fond.
(Forts.)

skrifningsränta åt *alla* och förfar således såsom en *allmän* bank rätteligen bör behandla allmänheten. "Danska Nationalbanken" gifver också räkningshafvare *en* procent, men derifrån äro undantagna andra bankinrättningar, som endast erhålla en half procents ränta till följe af de stora belopp, som i Nationalbanken insättas med anledning af i Danmark brukliga "terminer" eller hvad man kunde kalla likvidations möten. Vi hade någonting dylikt i liten skala förr, uti den bekanta Fastingsmarknad i Kristinehamn, då ortens alla liqvider för året verkställdes, men numera har detta föräldrade förfaringsätt blifvit utan all betydelse. Af det anförda torde emellertid inses, att Sveriges Riksbank är den *enda* statsbank som genom att gifva en *hög* upp- och afskrifningsränta till *somliga* räkningshafvare, men förvägra andra dylik fördel, väsentligen bidrager att hålla räntefoten i landet högre än den borde vara och att föranleda att större belopp qvarstå på upp- och afskrifningsräkningar i bankerna, än som der borde finnas räntebärande med skyldighet för bankerna att vid anfordran utbetalas. Att en statsbank beviljar dagränta för insatta belopp, som kunna vid anfordran uttagas, är efter min mening alldeles oriktigt, och mycket besynnerligt förekommer det att en sådan dagränta är till siffran fastspikad under åratat utan allt afseende på vexlande förhållanden inom och utom landet. Riksbanken trädde i spetsen för denna ränteförhöjning år 1875 och tvang derigenom alla andra bankinrättningar att höja upp- och afskrifningsräntan till denna siffra och måhända deröfver. Jag betvivlar att någon åtgärd, från Riksbankens sida vidtagen, utöfvat ett mera skadligt inflytande på penningställningen i landet än att gifva *tre* procents upp- och afskrifningsränta, och med visshet torde kunna förutsägas att någon lindrigare utlåningsränta eller diskonto icke i allmänhet kan vara att förvänta, så länge Riksbanken gifver tre procents ränta på upp- och afskrifningsräkning.

Depositionsrörelsen i Riksbanken är också en rörelsegren, som icke afser att genom inlån skaffa Riksbanken det penningkapital, som den önskar eller anser sig med fördel kunna använda, utan gäller äfven härutinnan, att man emottager endast smärre belopp och afvisar de större, hvarigenom man täflar med de mindre bankinrättningarna, som naturligtvis för att uthärda täflan måste taga sin tillflykt till att erbjuda allmänheten en ännu högre inlåningsränta, hvarigenom penningkapitalet fördyras och de, som skola i de produktiva näringarne använda förlagskapital, betungas med högre ränteomkostnader än som behöfde vara fallet i händelse Riksbanken icke vore en ständig låntagare mot hög inlåningsränta i svenska penningmarknaden. En *centralbank*, stark och höjd öfver alla andra bankinrättningar, skulle icke annat än undantagsvis befatta sig med inlåningsrörelse, och när det skedde, skulle den strängt vidhålla principen att *allas* erbjudna penningkapital vore lika välkommet och emottoges mot *lika* vilkor. Inströmmade då för mycket, så skulle depositions-räntan sänkas eller uppsägningstiden förlängas. Detta äro naturliga och principenliga åtgärder, hvaremot att hålla en hög depo-

sitionsränta, men vägra att emottaga erbjudet penningkapital, är detsamma som att lägga hinder i vägen för alla förändringar, som kunde sänka utlåningsräntan i allmänna marknaden.

En centralbank bör ega afdelningskontor i några få af rikets större handels- eller fabriksstäder, men det är icke en centralbanks uppgift att hålla afdelningskontor i samma stad tio minuters väg från hufvudkontoret, ty i detta förfaringsätt ligger en benägenhet att sopa ihop de små besparingarne, hvilken sysselsättning är de små bankinrättningarnes bestyr, hvaremot en centralbanks hufvuduppgift bör vara att utgöra ett kraftigt stöd för den större rörelsen.

Hvilket tryck Riksbanken öfvat på allmänna rörelsen under de senare månaderna kan man finna deraf att Riksbankens inlåning mot ränta med 11,538,076 kronor ökats på en tid af fem månader. Det är ett ganska tänkvärdt förhållande, att ett så betydligt belopp *kunnat* inflyta hos Riksbanken, under en tid då inga synnerliga besparingar egt rum, men det är endast en kapitalomflyttning som egt rum. Insättningarna hos andra bankinrättningar hafva minskats, och det tryck Riksbanken på dem öfvat hafva de nödgats öfverflytta på allmänna rörelsen. Nu säger man att detta förfaringsätt är berättigadt derföre att Riksbanken derå kan förtjena en ränteskilnad af en hel procent eller mera. Men denna vinst är alltför ringa att uppväga de förluster, som uppkomma derigenom att hela vårt näringslif fortfarande tryckes och länge kommer att tryckas af höga räntor. En centralbank är vanligen i åtnjutande af så många andra fördelar, att den bör kunna gifva riklig afkastning utan att anlita sådana utvägar, som menligt inverka på allmänna rörelsen, och framförallt, utan att vidtaga åtgärder som påtagligen fördyra lånbart kapital genom att förhöja räntefoten i allmänhet. En centralbank har i egenskap af statens kassaförvaltare alltid många millioner kronor räntefritt inestående och för öfrigt finnas en mängd korporationer, menigheter, bolag och enskilda, som gerna skulle hålla giroräkning hos centralbanken, om man borttog den föga inbringande "folioafgiften" för dylik räknings hållande.

Angående Riksbankens *utlåningsrörelse*, tillåter jag mig endast anföra, att lån mot uppsägning *icke* borde utlemnas från Riksbanken, ty *om* de uppsågs derföre att Riksbanken behöfver penningar, så sker det vanligen i en tid då penningmarknaden är tryckt, hvadan uppsägningar från Riksbanken öka förlägenheten. Vidare anser jag afbetalningslån utlemnade öfver hela riket, vara en rörelse som bättre lämpar sig för lokalbankerna, hvilka ligga närmare till låntagarens hemort. För en centralbank är vaxeldiskonteringen hufvudsak och det är en glädje för mig att erkänna att under senare åren Riksbanken tillerkänt denna rörelsegren främsta rummet i sin utlåningsrörelse. Jag har mig icke bekant om "de löpande förskrifningarna" som belånas i Riksbanken representera något köpslut, men jag tror mig veta att det fordom brukliga sättet att belåna lånta reverser lyckligtvis i det närmaste har upphört.

*Förhöjning
af Riksbankens
grundfond.*
(Forts.)

*Förhöjning
af Riksbankens
grundfunds-
fond.*
(Forts.)

Med anledning af den väckta frågan om förstärkandet af Riksbankens grundfond framställer sig sjelfmant det spörjsmålet, huruvida på sätt som blifvit föreslaget fem millioner kronors öfverflyttande från "reserverade medel" till Riksbankens grundfond kan vara en tillräcklig åtgärd för omständigheternas kraf? Jag byser mina allvarliga tvifvel derom, ty det kan icke uppskjutas att taga i allvarligt öfvervägande, hvilka åtgärder som erfordras för att här i landet erhålla en centralbank med tillräcklig styrka att motsvara de billiga anspråken på en så outhärlig institution. Det är icke nog att man kan gifva försäkningar att en dylik bank kan infria sina egna utelöpande förbindelser, den måste vara så stark, att den kan tjena såsom ett kraftigt stöd åt det inhemska näringslifvet, och det utan att ständigt utlåna ända till sista skillingen för att njuta ränta å alla sina tillgångar. Hvarje land med ett utveckladt näringslif har behof af en reserv för penningmarknad och denna reserv är hos andra civiliserade nationer till finnandes i en centralbank. En sådan bank höjer sitt diskonto för att qvarhålla ett visst antal millioner i ledigt penningkapital. En sådan bank får aldrig svara: att "utlåningen för någon tid upphört," ty då just uppkommer våldsamma brytningar och det är en känd sak inom affärlifvet att "dyra penningar äro bättre än inga penningar". Jag tillåter mig taga för gifvet att numera är den mening allmänt gällande, att Riksbanken, för att blifva en verklig centralbank, måste dels erhålla en större grundfond, dels ock en på annat sätt utsedd styrelse. Hvad nu tillökningen af grundfonden beträffar, så hafva bankofullmäktige, uti sitt utlåtande till Banko-Utskottet, anført, att Riksbankens förstärkning "synes icke kunna ega rum på annat sätt, än att för Riksbankens räkning under statens garanti, upptages ett större lån, hvilket af Riksbanken bör utan svårighet kunna förräntas och amorteras". Detta sätt skulle jag af flera skäl anse olämpligt. Först och främst bör icke egaren till banken låna penningar till stärkande af dess fond, under vilkor att, genom amortering af lånet, banken skulle återbetala detta lån. Sådant skulle under en följd af år förrycka uppgifterna om Riksbankens afkastning och möjligen leda derhän att Riksbanken under samma tid ansåg sig böra beskatta allmänna rörelsen medelst höga utlåningsvilkor. För det andra anser jag det rent af vådligt att öka Riksbankens inflytande på penningmarknaden, förrän Regeringen får med Riksdagen dela ansvaret för Riksbankens vård och förvaltning. Såsom det nu är stäldt kan Riksbanken falla i händerna på ett politiskt riksdagsparti och bli ett förfärligt vapen, om exempelvis Riksbankens fonder fördubblades och dess privilegier utvidgades.

Det sätt, på hvilket Riksbankens grundfond lämpligast kan och bör förstärkas, är genom att inrymma aktieegare för lika stor andel i grundfonden som staten eger i densamma. Denna tanke är icke ny, den har för sig många auktoriteter, som vid äldre undersökningar af den viktiga frågan uttalat sig. Det märkvärdiga är att det äldsta af dessa förslag nu blifvit åberopadt i Konstitutions-Utskottets betänkande N:o 5 angående den af mig

väckta motionen om nödvändigheten att låta Kongl. Maj:t tillsätta ett visst antal ledamöter i Riksbankens styrelse. Ut i berörda betänkande läses följande: "Tanken att låta enskilde personer ingå såsom delegare i banken upptogs och utvecklades af den finanskomité, som år 1822 tillsattes för att afgifva berättelse om de rådande ekonomiska förhållandena och "föreslå framtida förbättringar". I sitt betänkande förklarar Komitéen sig anse den bästa utvägen att på en gång befästa förtroendet och bereda förstärkning i bankens redbara fond vara, att "Rikets Ständer tilllåte enskilde medborgare att genom aktieteckning på vissa villkor i banken deltaga". "Det är", säger komitéen, "uppenbart, att efter bankens nuvarande inrättning ett grundelement deruti saknas, ansvarighet. Förvaltarne äro utan tvifvel ansvarige, men hufvudmännen kallas maktegende Ständer och hafva sig ensamme förbehållen rättighet att om grunderna för bankens förvaltning förordna. Med en sådan makt hos den ena kontrahenten på bryta och förändra ingångna förbindelser, är det svårt att förena ett kredit-institut, till hvilket enskilde uppmanas att öfverlemnna sin egendom. Genom enskildes associerande skulle ansvarigheten tillfogas. Rikets Ständer skulle alltid bibehålla den största andelen och inrättningen fortfarande åstadkomma allt det goda som hittills. Det vore endast *godtycket*, som Rikets Ständer skulle afhända sig: och den emellan Ständerna och aktieegarne på vissa år ingångna oktroj, af Kongl. Maj:t bekräftad, blefve grundvalen för en bank, som omöjligen kunde komma att sakna förtroende, emedan kontraktet och lagen vore dess stöd, ansvarigheten erkänd, kontrollen icke allenast densamma som nu utan afven ökad genom regeringens uppsigt och aktieegarnes deltagande."

Denna grundtanke, uttalad af den tidens utmärktaste bankmän, prosten Grefve von Schwerin och presidenten Skogman är lika riktig år 1879 som den var år 1822. Det är förvånande, huru lång tid sunda åsikter behöfva att arbeta sig fram, men jag tror verkligen att Riksdagens mest kunnige och tänkande personer nu börjat inse att denna fråga måste komma på föredragningslistan.

Jag förutsatte nyss att aktieegare skulle inrymmas för ett lika belopp som staten egde i grundfonden. Statens andel i grundfonden är nu tretio millioner kronor. Inrymmer man aktieegare för ytterligare tretio millioner kronor och förlänar denna centralbank en privilegierad banksedelutgifningsrätt som aldrig skulle få med mer än fyratio millioner kronor öferskjuta centralbankens ineliggande guld-kassa, så synes mig att en sådan institution kunde vara lämpad efter de tidsenliga förhållandena och motsvara landets behof. En dylik centralbank behöfde icke gifva dagränta till någon räkningshafvare och icke heller stå som ständigt lånesökande i den inhemska penningmarknaden. En sådan centralbank, under en styrelse sammansatt af ledamöter utsedde af Kongl. Maj:t, Riksdagen och aktieegarne, skulle tillvinna sig så stort förtroende att den kunde blifva anförtrödd utländska kapital till låg ränta och derigenom bidraga att lindra den här i landet vanligen höga räntefoten. Det är ett af civilisationens

*Förhållning
af Riksbankens
grundfonden.
(Forts.)*

*Förhöjning
af Riksban-
kens grund-
fond.
(Forts.)*

sträfvanden att underlätta den internationella beröringen och att bringa "tillgång och efterfrågan" så mycket som möjligt i jernvigt. Men huru kan det väl komma sig att nu, då diskonto är en å två procent i utlandet, så är den sex å åtta procent i Sverige! En bland anledningarna till detta abnorma förhållande är saknaden af en centralbank, och en tillfällig anledning till försvärandet af penningmarknadens ställning får väl sökas deri, att de mäktige valt denna hårda tid till att angripa de enskiida bankernas "existensvilkor".

Beslutar man sig för att inrymma aktieegare i Riksbanken, så måste man såsom försigtighetsmått vidtaga den bestämmelsen som nu är gällande för de enskiida bankerna, att aktieegarne skola vara *svenskar*. Någon solidarisk ansvarighet behöfver icke ifrågakomma för en bank med sextio millioners grundfond, men man får kosta på sig en stor bok deruti aktieegarne äro till namn, yrke och hemvist inskrifne och deruti hvarje aktieegare erhåller sitt konto, som utvisar hans andel i grundfonden. Bevis öfver hans tillgodohafvande kan lemnas, men aktiebref böra undvikas, ty det är säkraste sättet att förhindra det en vacker dag Svenska Riksbanken till en betydlig del egdes af utländska kapitalister.

Uti den omständighet, att Riksdagen hvarje år reserverar halfva bankovinsten till förstärkande af Riksbanken, ligger ett erkännande af Riksdagen, att den anser Riksbanken för svag och att dess fonder tarfva förstärkning. Men om man vidtager de åtgärder jag här antydt, så skulle staten kunna åtnjuta full afkastning af det kapital af tretio millioner kronor, den eger i Riksbanken. Det faller af sig sjelf, att exempelvis fem procent af årliga nettobehållningen borde afsättas till bildandet af en reservfond, men det är skilnad på om statsverket af Riksbankens inkomster försaka fem procent eller femtio procent. Inrättandet af en stark centralbank skulle medföra ökade inkomster för staten och ökad trygghet för näringslivet.

Att lemna Riksbanken i det skick den nu är och att öka dess förmenta fördelar genom uteslutande sedelutgifningsrätt för en eller flera valörer samt att göra de enskiida bankerna beroende af tillfälligt godtycke; det är att bana vägen för det *kosmopolitiska bankväsendet*, som till sin natur är *anonymt* och följaktligen utan all ansvarighet, blott de yttre formerna iakttagas. De enskiida bankernas årliga inkomster hafva genom det vid denna riksdag fattade beslut minskats med åtminstone tre hundra sextio tusen kronor. På den återstående inkomsten lägges en förhöjd bevilling, hvadan det är klart att det blir mindre begärligt att stå kvar som lottegarare i en bank, när man endast torde kunna påräkna sex högst sju procent af insatta kapitalet, hvilket lätt kan erhållas genom deltagande i hvilket anonymt bolag som helst. Nitet för hemortens intressen drifver sannolikt mängden att fortfarande vara delägare i de enskiida bankerna, men det blir troligen icke ett tillräckligt antal, till skada för aflägsna landsorter, som hittills haft sina egna bankinrättningar och deraf njutit det gagn en närbelägen bank eller bankkontor kan bereda, i motsats till om alla penning-

transaktioner skola förmedlas på några få hufvudorter inom hela riket. Lyckas man tillbakatränga de enskilda bankerna, så befarar jag, att det kosmopolitiska bankväsendet med anonyma delägare kommer att utbreda sig i landet, och får *det* bankväsendet fast fot och blifver det förherrskande, så blir det icke lätt att upprätta en centralbank af de dimensioner, att den kan hålla det kosmopolitiska bankväsendet stängin. Det torde kunna medgifvas, att de enskilda bankernas styrelse underkasta sig lydigt de beslut Konung och Riksdag fatta och de missbruka icke sina krafter för att vinna inflytande. Men det är alls icke säkert att det kosmopolitiska bankväsendet skulle visa sig lika undfallande. Säkert är att, om de förenade bemödandena, som vid denna riksdag visat sig, skulle lyckas att helt och hållet undanröjda de enskilda bankerna, så skulle det kosmopolitiska bankväsendet, som nu deltagit i striden *mot* de enskilda bankerna, sedermera blifva en ganska farlig antagonist till Riksbanken, hvilket de enskilda bankerna aldrig någonsin varit.

Jag anser mig nu hafva anført det hufvudsakliga till stöd för den påtagliga nödvändigheten att åstadkomma en stark centralbank under en styrelse, som företrädesvis egnade sin uppmärksamhet åt främjandet af landets ekonomiska utveckling. Men det finnes likväl en omständighet, som jag anser mig böra upprepa, och det är den, att ställningen vinner i trygghet, när uti en centralbank alltid finnes en kassareserv. Svagheten i svenska penningmarknadens ställning är att här finnas inga reserver, och denna svaghet genomgår alla våra institutioner. Det är en svaghet hos staten att den icke eger någon kassareserv. Ingalunda är det tillfredsställande att hafva ett skuldsatt statskontor och föga tidsenligt är det att man under namn af "stora och lilla kreditivet" vid hvarje riksdags slut låter i högtidlig procession bära ett par stora kuverter, som innehålla till Kongl. Maj:ts föfogande under vissa vilkor anvisningar på Riksgäldskontoret. Ett par paragrafer i Riksgäldskontorets reglemente gjorde precis samma nytta. Men det oegentliga ligger deruti att Riksgäldskontoret icke eger några fonder, för detta ändamål, utan strax skall börja upplåna. Regeringen kan icke mellan riksdagarna, för huru viktigt oförutsedt ändamål som helst, föfoga öfver några millioner kronor och detta är ett onaturligt svaghetstillstånd. Jag vill icke nu tala om huru orimligt det är stäldt, att, om det stora kreditivet skulle lyftas, så saknades tillgångar till de minsta förberedelser ända till dess Riksgäldskontoret hunnit upplåna! Detta måste ordnas på ett lämpligare sätt och vi måste komma derhän att staten får underkasta sig en ränteförlust för att kunna föfoga öfver *något* ledigt penningkapital. Om jag icke är illa undermåttad lärers danska staten ligga med en reserv af sju tusen millioner kronor, dels i mynt dels i valutor, hvilka senare vida snabba kunna förvandlas i penningar än att utgifva nya obligationer af den lånande själf. Det är sant att detta försigtighetsmått ådrager en ränteförlust, men för den trygghet som egandet af en

*Förhöjning
af Riksbankens
grundfond.*
(Forts.)

*Förhöjning
af Riksban-
kens grund-
fond.
(Ports.)*

sådan reserv ingifver skulle jag önska att man äfven här ville underkasta sig uppoffringen af en ränteförlust.

När jag nu slutar denna framställning med att anhålla om bifall till Utskottets förslag att med fem millioner kronor förstärka Riksbankens grundfond, vågar jag uttrycka den förhoppning att hvad jag anfört må föranleda att Herr Talman och Kammaren behagade begrunda våra bankförhållanden på det att dessa må blifva ordnade på ett sätt, som motsvarar näringslivets kraf och främjar den ekonomiska utvecklingen inom landet. Att jag förutsatt såsom naturligt och oefftergiftigt, att regeringen skall hafva del i en centralbanks styrelse, derom åberopar jag min motion om ändring i § 72 Regeringsformen och § 71 Riksdagsordningen. Detta är mitt önskningsmål först och sist, och det äfven utan att aktieegare inrymmas i Riksbanken.

Det är af största vikt, för att ingifva lugn och förtroende, att Riksbanken må komma under *båda* statsmakternas ansvarighet och förvaltning.

Herr Tornerhjelm: Jag har med mycken uppmärksamhet åhört den siste talaren och begrundat, hvad sammanhang hans vidlyftiga utflygter inom det finansiella området kunde hafva med denna fråga. Hans anförande var ytterst intressant, men jag tror, att det varit intressantare och med afseende å den dyrbara tiden lämpligare, om han hade haft den godheten att inbjuda Kammaren till ett enskildt finansielt föredrag, än att hålla det här i Kammaren. Med kännedom om denne praktiske man förundrar det mig, att han velat i detta ögonblick, då vi stå vid afgörandet af ytterst viktiga finansiella frågor, framkasta så skarpa anmärkningar mot Riksbanken och dess styrelse, och man skulle verkligen vara frestad att tro, att det ligger något enskildt intresse under det hela. Då emellertid det icke kan blifva någon påföljd af detta, hade jag väntat, att den värde talaren skulle hafva begärt en återremiss af denna punkt för att få bankreglementet ändradt, men något sådant yrkande har han dock icke framställt. Den ärade talaren framställde en fråga till Herr Talmannen, hvilken han dock vet icke kan besvara sådana frågor. Hade han vänt sig till Kammaren, tror jag, att han nog hade fått svar på sin fråga. Samme talare gjorde anmärkning på, att man vanligtvis reserverar halfva bankovinsten för att derigenom förstärka Riksbanken och dess kredit, men man behöfver verkligen i dessa tider stärka krediten, både den allmänna och den enskilda. Jag vill dock icke göra mig saker till samma fel, som den föregående talaren, då jag tycker, att man icke bör onödigtvis upptaga tiden, men jag har velat uttrycka min förvåning öfver hans senaste anförande och yrkar bifall till den föredragna punkten.

Herr von Kræmer: Det är en ganska svår belägenhet, hvori hvar och en person befinner sig och särskilt jag i denna punkt, då man tycker att ett förslag är riktigt samt gagneligt

och önskvärdt i sig sjelft, men man ur synpunkten af det formella i frågan hyser tvifvel, huruvida det är möjligt att kunna bifalla ett sådant förslag. Jag skulle önskat, att denna min tvekan kunde af personer, som äro kompetentare än jag, undanrödjas, och att jag kunde få den upplysning, att det af Sammansatta Utskottet nu afgifna förslag är grundlagsenligt tillkommet. Denna föreskrift om bankernas grundfondshypotek tillhör nemligen banklagen, och efter mitt förmenande kan en föreskrift, som är i banklagen intagen, icke ändras på annat sätt, än i Regeringsformens 87 § föreskrifves. Något bestämdt förslag om en sådan ändring allra minst så formuleradt, som här blifvit föreslaget, har emellertid icke blifvit framställt. Kongl. Maj:t har visserligen i de förberedande raderna till den Kongl. propositionen antydt, att några ändringar i banklagen skulle erfordras, men endast i form af ett allmänt resonemang derom, att de enskilda bankernas femkronesedlar skulle kunna indragas, om Riksdagen satte Riksbanken i tillfälle att öka sin sedelutgifning och under förutsättning af att sådana anordningar vidtagas, som vore erforderliga till förekommande af rubbning i den allmänna rörelsen. Sjelfva öfverskriften till den Kongl. propositionen är dessutom i detta afseende betecknande; ty den lyder: "Kongl. Maj:ts nädiga proposition till Riksdagen, angående ändringar i Riksbankens *reglemente* m. m." Det är frågan om ändringar i Riksbankens *reglemente*; men alldeles icke om ändringar i *Banklagen*. Någon motion af enskild riksdagsman har ej heller blifvit väckt, och jag betviflar således på det högsta, att i formelt hänseende Utskottets förslag i denna punkt har riktigt tillkommit. I afseende å sjelfva saken skulle jag för min del, om icke denna formella betänklighet förefunnes, gilla Utskottets åsigt, att Riksbanken bör så mycket som möjligt stärkas, och att de på mera rörlig fot befintliga reserverade medlen flyttas in i grundfonden, men jag tror, att det är farligt att, därför att man vill *saken*, uppoffra *formen*, hvarpå dock statsskicket till sin yttersta grund hvilar. Det är från denna synpunkt, som jag ansett mig pligtig yrka afslag å denna punkt, så vida mig icke kan på ett tillfredsställande sätt visas, att mina betänkligheter i afseende å grundlagens bud beror på ett misstag af mig.

Grefve Hamilton: I afseende på det yttrande, som här afgafs af en ärad representant från ett af de skånska länen, har jag blott att anmärka, att, såvidt jag kunnat finna, man icke derigenom återvann något af den tid man förlorade genom den förste talarens anförande.

I sjelfva frågan begärde jag ordet endast för att yttra mig i samma syfte som Herr von Kræmer. Den lag, som här är i fråga att ändras, är enligt sin uttryckliga ordalydelse en civillag. Om förändring deraf har hvarken någon Kongl. proposition eller enskild motion afgifvits, och jag måste därför betvifla Utskottets rätt att framställa förslag till ändring af denna lag. Kammaren har likväl alltid med förtroende i sådana frågor afväktat det yttrande, som dess Talman afgifvit, och jag för min del vill också

*Förhöjning
af Riksbankens grund-
fond.*
(Forts.)

*Örhöjning
af Riksban-
kens grund-
fond.
(Forts.)*

underkasta mig detsamma, och då jag icke har något yrkande i sak, har jag härmed blott reservationsvis velat uttrycka min mening i afseende på *formen*.

Herr Samzelius: De anmärkningar, som här gjorts i formelt hänseende, afse icke blott Utskottets förfarande att föreslå förändringar i privatbankslagen, utan äfven Utskottets ändringsförslag i fråga om lagen för Riksbanken. Vid ett föregående tillfälle tog jag mig friheten uppgifva de skäl, på grund hvaraf Utskottet ansett sig berättigadt att föreslå dessa förändringar. Utskotten hafva i allmänhet ansett sig berättigade att icke blott till- eller afstyrka en Kongl. proposition eller en motion, utan äfven att tillstyrka bifall med modifikationer eller jemväl med tillägg. När nu en Kongl. proposition framkommit och vid behandlingen deraf Utskottets uppmärksamhet fästats derpå, att den föreslagna åtgärdens icke kunde genomföras, utan att i sammanhang dermed vidtogos några förändrade anordningar med Riksbanken — anledningen till dessa anordningars vidtagande har den Kongl. propositionen själf gifvit —, så har jag föreställt mig, att Utskottet icke skulle kunna framkomma med en sådan hemställan, att Utskottet visserligen önskade bifall till den Kongl. propositionen, men att, då Utskottet saknade befogenhet att föreslå de åtgärder, som måste vidtagas, derest propositionen bifölles, så finge Utskottet afstyrka bifall till den Kongl. propositionen. Jag bekänner villigt, att hos mig ganska stor tvekan uppstått om Utskottets befogenhet i förevarande hänseende, men då jag hörde af äldre riksdagsmän inom Utskottet och äfven såg af äldre förhandlingar vid Riksdagen, att man vid andra tillfällen förfarit ungefär analogt med hvad Utskottet nu gjort, så lät jag mina betänkligheter falla och reserverade mig icke inom Utskottet. Och då det ju ytterst beror på Herr Talmannen att afgöra, huruvida proposition på Utskottets hemställan får framställas eller icke, så är jag lugn för att, med den öfverlägsna insigt, Herr Talmannen eger, något fel mot grundlagarna icke skall ske.

Hvad nu sjelfva saken beträffar, skall jag icke ingå i något besvarande af hvad utaf talaren på stockholmsbanken blifvit yttradt. Saken gäller helt enkelt att öfverföra 5 millioner från reservmedlen till grundfonden, en åtgärd hvarigenom Riksbankens fonder i sin helhet icke förstärkas, men hvarigenom vinnes, att dessa millioner blifva såsom grundfond ställda under den af Konung och Riksdag gemensamt stiftade banklagens helgd. Det synes mig, att denna sak är särdeles enkel, och att icke något blifvit anfördt, som bör föranleda till afslag derå, hvarföre jag äfven anhåller om bifall till den nu föredragna punkten.

Öfverläggningen förklarades nu afslutad. Herr Talmannen yttrade till en början, att, då grundlagsenligheten af Utskottets förevarande förslag blifvit ifrågasatt, Herr Talmannen finge förklara, att han på grund af den Kongl. propositionens innehåll och 41 § Riksdagsordningen ansåge sig oförhindrad att framställa

proposition på bifall till hvad Utskottet i punkten föreslagit. Härefter upptog Herr Talmannen de under öfverläggningen gjorda yrkanden å dels bifall till den ifrågavarande punkten och dels afslag derå samt gaf sedermera proposition på punktens antagande; och blef denna proposition med ja besvarad.

7:de punkten.

Grefve Posse, Gösta: Under öfverläggningen har det tydligen syns, att två olika åsichter gjort sig gällande i afseende på indragning af de enskilda bankernas sedlar. Den ena åsigten har gått ut derifrån, att man skall ersätta dessa sedlar med Riksbankens, och den andra åsigten åter derifrån, att man skall ersätta sedlarna med klingande mynt. För min del hyllar jag den senare åsigten. Jag anser nemligen, att den vinst, som Riksbanken skulle kunna skörda på en onaturligt uppdrifven sedelutgifning, i ingen mån motsvaras deraf, att, i samma mån som det sker, vårt penningeväsende blir osäkert. Jag står i detta hänseende på samma ståndpunkt som Regeringen. Herr Finansministern yttrar nemligen i sitt anförande till Statsrådsprotokollet, som åtföljer den Kongl. propositionen, följande: "Jag yttrade tillika den åsigten, att det ur synpunkten af penningrörelsens stadga och säkerhet vore önskvärdt, att den stora mängd af småsedlar, som i vårt land omlöpa, småningom kunde mot klingande mynt utbytas." Den af mig hyllade åsigt hyllas således äfven tydligen af Regeringen. Om nu denna punkt bifalles sådan den föreligger, så skulle deraf följa, att man i och med detsamma sanktionerar den åsigt, att de enskilda bankernas småsedlar böra ersättas med Riksbankens. Detta kan jag icke gilla, och om man får anse Herr Finansministerns uttryckta åsichter vara desamma som Regeringens, befinner jag mig således på den ståndpunkt, att jag i sjelfva verket skulle yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition och afslag å Utskottets hemställan. Emellertid vill jag ännu icke göra något yrkande, emedan här synes råda den åsigt, att man skall skyndsamt komma till en annan fråga, men jag tror att det är mycket bättre att göra *en* sak väl än att slarfa igenom mycket. Jag har dock velat fästa uppmärksamhet vid förhållandet i den förmodan, att möjligen någon annan ledamot upptager hvad jag sagt och yrkar afslag, såsom jag borde göra. Ur den allmänna rörelsens synpunkt kan ett sådant afslag icke vara farligt, emedan man är satt i tillfälle att vid 8:de punkten i detta betänkande framställa yrkande om klingande mynt på ett sätt, som fullkomligt kan ersätta dessa stackars 5 millioner sedlar, som man nu vill släppa ut i rörelsen, hvilket jag på intet vis anser önskligt.

Starka rop på proposition hördes i Kammaren.

Herr von Kræmer: Jag inser det berättigade i den känsla, som inom Kammaren i detta ögonblick tyckes förhershande, nemligen att man snart måtte komma till ett annat betänkande, som

*Förhöjning
af Riksban-
kens ofonde-
rade sedel-
stock.*

*Förhöjning
af Riksban-
kens ofonde-
rade sedel-
stock.
(Forts.)*

finnes å föredragningslistan och som för dagen kanske erbjuder mer intresse; men denna punkt i det föredragna betänkandet är dock så vigtig att jag, äfven med fara att ådraga mig Kammarens misshag, måste anhålla att något litet få sysselsätta mig dermed. Den ursprungligaste formen för all handel var byte af varor mot varor. Det nästa steget på handelns bana var, att man uppfann en generel vara, det vill säga tog en metall såsom värde-mätare för andra varors pris och slutligen utbytte man metallerna mot mynt. Det är onekligt, att ett ytterligare steg på samma bana togs, då man, i stället för att låta de ädla metallerna vara i omlopp, hvarvid de äro underkastade nötning och förminskning, skickade ut ett representativ för dem, ett papper, som anvisade på ett befintligt förråd af mynt. Olyckan var blott att, på samma gång man tog detta i och för sig rigtiga steg, fogade man dervid ett grundfel, nemligen att man utgaf icke blott så många pappers-anvisningar, som motsvarade förrådet af mynt, utan derutöfver. Det är detta grundfel, som framkallat nästan alla stora finansiella omstörtningar i alla främmande länder och äfven i vårt land. Jag vill blott påminna om tillståndet i början af detta sekel i vårt land, då bankoriksdaler skulle gälla lika med specien, men nedgick till en knapp tredjedel af speciens värde. Slutligen nödgades man, som bekant, vid 1830 års myntrealisation fastställa den vexlingsgrund att två- och tvätredjedels riksdaler sedelmynt skulle motsvara en riksdaler specie, hvilket, med andra ord uttryckt, helt enkelt var, att staten gjorde konkurs, i hvilken utdelningen var $37\frac{1}{2}$ procent. Men hvartill tjenar historiens erfarenhet? Man skulle väl tro, att efter sådana händelser skulle i en vid realiseringstillfället införd ny lagstiftning borttagas det grundfel, som vållat alla olyckor, och förbjudas hvarje utgifvande af sedlar utan öfver de befintliga säkerheterna i metall? Så skedde dock icke, utan man fastställde till en början, att sedlarna skulle till en viss proportion få öfverskjuta metallförrådet och vid 1844—1845 års riksdag stannade man slutligen vid att besluta, att detta öfverskott skulle få vara 30 millioner utan afseende å metallförrådets belopp. Men innan jag går från 1844—1845 års riksdag, ber jag att få påpeka en märkelig sak, som är Kammaren väl bekant, men som jag anser mig skyldig att dock vid detta tillfälle påpeka, för det fall att det skulle fallit ur någons af Kammarens ledamöters minne, den nemligen att denna föreskrift, som i framtiden för eller senare kommer att vålla olycka, föreskriften om en ofonderad sedelstock af 30 millioner, *har icke ens helgden af lag!* Den ingår icke i *banklagen*, utan blott i Riksbankens *reglementariska föreskrifter*. Den kan således ändras af Riksdagen, utan att dertill behöfves Kongl. Maj:ts bifall enligt 87 § Regeringsformen. Jag hemställer, huruvida icke, då en så vigtig föreskrift saknar lagens helgd, man ej åtminstone borde låta den få hvad som närmast deremot svarar: helgden af gammal häfd! Jag anhåller, att Kammaren ville skänka sitt bifall till denna min hemställan och icke tillåta, att beloppet af den ofonderade sedelstocken måtte lättsinnigt få ändras det ena året på ett sätt och det andra på

ett annat, utan låta det nuvarande beloppet, 30 millioner, fortfarande stå kvar, på det att det åtminstone må bibehålla den helgd, som hvilar på gamla traditioner. Börjar man en gång att ändra beloppet nu, så kan det sedermera komma att ändras vid de allra minsta förekommande svårigheter, jag vill nu icke tala om stora svårigheter, såsom krig och dylikt, då naturligtvis ingen lag och ingen häfd gälla. 1858 års finanskomité föreslog också, att sedelmassan icke skulle få öfverstiga de befintliga reela valutorna, men detta ledde icke till påföljd och man kan ju också lätt inse de stora svårigheter, som förefinnas, att, sedan man en gång beträddt den falska banan att utsläppa sedlar, hvilka likasom sväfva i luften, upphäfvat detta misstag. Må det då stå kvar; men må man åtminstone ej göra det sjufaldt värre och vådligare genom att göra denna öfverskottssiffra rörlig, färdig att vid minsta tillfälle ökas. Men, säger man, dessa farhågor äro helt och hållet ogrundade. 14 § i reglementet för Riksbanken innehåller ju huru förfaras skall, i den händelse att metalliska valutan nedgår till sitt minimum eller derunder. Bankofullmäktige skola då 1:o afyttra obligationer. Men, om tiderna äro sådana, att detta icke låter sig göra?! Vidare skola 2:o fullmäktige minska sedelstocken och inskränka utlåningen. Ja, det är visserligen ett medel, men det verkar ytterst långsamt och kan icke afvända en kris. Slutligen skola, för det tredje, krediterna på utländsk ort anlitas, ett guldlån upptagas. Men, om förhållandena äro sådana, att något lån icke står att få?! Efter min tanke äro föreskrifterna i 14 § således alldeles icke tillräckligt tryggande mot de faror, som kunna uppkomma vid en kris — och det är *derom* jag talar. Om det blott vore fråga om en fara af vanlig dimension, så skulle jag dock måhända anse att vid skyddet af 14 § kunde bero; men må man tänka sig, hvilka förskräckliga olyckor skulle uppstå, om bankluckan stängdes blott för en enda dag, ja, till och med om endast en tvekan om bankens betalningsförmåga uppstode. Då vore icke blott fråga om en förlust af de öfverskjutande ofonderade 20 millionerna, utan om en omstörtning af alla värden i landet.

Från denna allmänna synpunkt öfvergår jag nu till hvad som speciellt rör detta betänkande. Jag väntar mig den invändning, att det är godt och väl med dessa allmänna betänkligheter, men att sedan första punkten om vexlingsförskott till de enskilda bankerna till följd af indragningen af deras 5-kronesedlar är bifallen, så måste Riksbanken tillbandahålla motsvarande antal sedlar å 5 kronors valör och för att detta skall kunna ske måste Riksbankens sedelutgifningsrätt utsträckas. Jag kan dock för min del icke godkänna, att något så tillfälligt som detta sedelbehof kan få anses viktigare än det allmänna stora intresset af myntvärdets uppehållande. Men dessutom tror jag icke att detta resonnement är fullkomligt grundadt, ty visserligen säger Sammansatta Utskottet, att möjligen ett belopp af bortåt 10 millioner 5-kronesedlar skulle behöfva utsläppas; men jag betvivlar, att någonsin så mycket kommer att erfordras. Dock, äfven om man antager detta,

*Förändring
af Riksbankens
ofonderade
sedelstock.
(Forts.)*

*Förhöjning
af Riksbankens
ofonderade
sedelstock.*
(Forts.)

så säger Utskottet, att den obegagnade sedelutgifningsrätten en gång förlidet år nedgått till 7 millioner och under förflutna år undantagsvis ännu lägre, och att det således icke skulle vara möjligt att under alla förhållanden anskaffa det behöfliga beloppet. Må vi betrakta den följande punkten, den 8:de, hvilken jag antager såsom af Kammaren bifallen. Enligt den ökas minimibeloppet af Riksbankens metalliska kassa med 5 millioner och således äfven legitimt sedelstocken. Då dertill lägges förra årets minimum 7 millioner obegagnad sedelutgifningsrätt, så finnes ju mer än tillräcklig tillgång, helst då man besinnar att detta den obegagnade sedelutgifningsrättens nedgående till blott 7 millioner var rent tillfälligt och att den nu t. ex. är uppe på öfver 18 millioner.

Jag får vördsamt yrka afslag på denna punkt, och är jag för min del öfvertygad, att ett afslag i denna punkt icke innefattar ett afslag å Utskottets betänkande i någon annan punkt.

Herr Wallenberg: Jag ber att vid denna punkt få fästa Herr Talmannens uppmärksamhet derpå, att Utskottet begått väsentliga misstag. Utskottet yttrar:

“Det torde härvid noga böra iakttagas, att måttet för denna siffra helt och hållet är att hemta från en uppskattning af landets minimibehof af omloppsmedel, att det nu gällande måttet härför bestämdes för mer än tretio år sedan och att landets under denna tid högst betydligt ökade rörelse således i hvarje fall synes påkalla en förhöjning i nämnda siffra“.

Det är sannt, att landet behöft en förhöjning i minimibeloppet af omloppsmedel, men en väsentlig förhöjning har landet erhållit i andra medel, nemligen upp- och afskrifnings-, kreditiv- och postremissvexlar o. d. Dessa äro betalningsmedel, som öfverflytta penningkapital från en persons ego till en annans, från en ort till en annan. Det är hvarken önskvärdt eller nödigt att öka omloppsmedlen genom banksedlar, de må nu utgifvas af hvilken bank som helst, och erfarenheten visar, att de utelöpande banksedlarnes belopp nedgått, oaktadt allmänna rörelsens stora tillväxt. Utskottet har således sammanblandat två frågor, som icke hafva med hvarandra att göra. Jag tror, att enhvar skall erkänna, att skilnaden mellan de lättnader i bankväg, som finnas 1879 och de som saknades 1845, är så stor, att man kan säga, att det redan nu är väl sörjdt för landets “minimibehof af omloppsmedel“.

Afven ur en annan synpunkt anser jag mig kunna bevisa, att den föreslagna förändringen icke är nödig och icke ens behöflig. Här har jag en tabell, som för 1878 för hvarje månad visar beloppet af den obegagnade sedelutgifningsrätten.

Riksbanken Januari—December 1878.

Förhöjning
af Riksban-
kens ofonde-
rade sedel-
stock.
(Forts.)

Månad.	Innestående hos bankens utländska korrespon- denter.	Inneliggande vexlar å utländskt mynt.	Summa.	Obegagnad sedelutgif- ningsrätt.
Januari.....	6,588,511	9,491,281	16,079,792	13,655,702
Februari.....	8,309,121	8,279,128	16,588,249	12,582,148
Mars.....	6,869,736	8,252,595	15,122,331	10,437,825
April.....	6,012,902	9,804,860	15,817,762	9,576,913
Maj.....	3,441,041	11,446,726	14,887,767	8,454,205
Juni.....	11,782,699	12,317,406	24,100,105	13,359,883
Juli.....	5,564,945	12,903,556	18,468,501	13,239,734
Augusti.....	3,529,414	10,883,450	14,412,864	14,052,521
September.....	3,905,669	13,479,767	17,385,436	8,191,730
Oktober.....	1,644,816	14,986,763	16,631,579	7,730,845
November.....	2,716,487	13,171,692	15,888,179	9,501,140
December.....	5,574,937	14,050,265	19,625,202	9,751,979

Beloppet obegagnad sedelutgiftningsrätt, var således lägst den 31 Oktober, då det utgjorde 7,730,845 kronor, men då egde Riksbanken 14,986,763 kronor i inneliggande vexlar å utländskt mynt, som banken kunde öfversända till sina utländska korrespondenter, och derigenom successivt öka sin sedelutgiftningsrätt. Det är alldeles klart, att det ej finnes något behof att öka den ofonderade "sedelutgiftningsrätten", ty den är nu för tiden precis lika stor som den siffra, Riksbanken sjelf uppgifver i månadsrapporten, sammantagen med den siffra, som visar Riksbankens portfölj af utländska vexlar. Gerna medgifver jag, att Riksbanken icke på en gång kan afhända sig alla vexlar å utländskt mynt, ty den säljer vexlar på utländsk ort för att undgå uttagning af guld; men en ganska väsentlig del kan tillfälligtvis, om det behöfves, remitteras för att höja sedelutgiftningsrätten; men det behöfves icke någon synnerlig förhöjning i banksedelutgiftningsrätten, ty Utskottet föreslår i punkt 10, "att Riksbankens sedlar å fem kronor, hvilka såsom vaxlingsförskott blifvit till enskild bank utlemnade, icke skola räknas af Riksbanken såsom utelöpande, annat än i den mån desamma blifvit af enskild bank i allmänna rörelsen utsläppta eller mot räntegodtgörelse öfvertagna". Det är således icke förhållandet, att alla de summor, som skickas från Riksbanken till de enskilda bankerna, skola beräknas såsom utelöpande banksedlar, utan en del af dem måste alltid ligga inne hos de enskilda bankerna och denna del, som väl kommer att uppgå till några millioner, skall icke upptagas såsom utelöpande. Jag finner därför icke något skäl för att höja den "ofonderade sedelstockens" belopp så här på måfå. Reformen skall icke tillämpas förr än den 1 Januari 1880. Tror Herr Talmannen, att det då skall komma ett sådant skydrag af

*Förhöjning
af Riksban-
kens ofonde-
rade sedel-
stock.*

(Forts.)

Riksbankens femkronesedlar; nej, jag är alldeles öfvertygad att det icke kommer att inträffa, och jag är öfvertygad att nästa Riksdag kommer att åtskiljas, utan att någon framställning skett från bankofullmäktige om höjning af denna siffra.

Jag tror mig nu hafva bevisat obehöfligheten af en sådan höjning. Nu ber jag att få visa skadligheten, för att icke säga faran af ett sådant stadgande. Ifrågavarande bestämmelse står icke i banklagen, der dess rätta plats vore, utan i bankoreglementet, som kan ändras genom en gemensam votering. Den nuvarande siffran har stått i 34 år, och rycker man nu lös henne, utan att på samma gång införa henne i banklagen, då kunna vi hafva många angenäma stunder att vänta vid kommande riksdagar. En ändring i bestämmelsen bör icke ske, utan att behovet deraf blifvit tydligt och klart ådagalagdt, och ett sådant behof är hvarken känt eller erkänt. Bestämmelsen bör därför qvarstå oförändrad, till dess den får sin plats i banklagen. Då den nu gällande bestämmelsen tillkom, var landet icke utsatt för så häftiga fluktuationer som nu, och därför trodde man, att den stod säkert i bankoreglementet, och det kunde icke så ofta hända att två stånd stodo mot två, så att afgörandet tillkom förstärkt Banko-Utskott.

Jag tror, att då behovet af en förändring i närvarande stund ingalunda är känt och då en sådan följaktligen är obehöflig och alldeles olämplig, Utskottets förevarande förslag bör afslås.

Herr Talmannen tillkännagaf, att anslag blifvit utfärdadt till sammanträdets fortsättning kl. 7 e. m.

Herr Ekman, Johan Jakob: Den nu gällande bestämmelsen om 30 millioners ofonderad sedelstock har visat sig under alla förhållanden vara en icke blott icke vågad utan äfven ganska lyckligt funnen siffra, och då indragningen af de enskilda bankernas femkronesedlar ovillkorligen påkallar en ökad sedelmassa, emedan vi icke hafva tillräckligt med klingande mynt att sätta i stället för dessa femmor, och då dessa femmor, som komma att af Riksbanken utsläppas, är den valör, som minst trycker på den metalliska kassan, emedan de längst hålla sig ute i rörelsen, så får jag anhålla om bifall till Sammansatta Utskottets förslag i denna punkt, emedan jag för min del icke kan inse, att deri ligger något vågadt, men väl ett behof att med detta belopp höja den ofonderade sedelstocken.

Hvad den siste talaren yttrade derom, att grunderna för sedelutgifningen borde omhågnas genom skyddet af civillag, gillar jag fullkomligt, och jag tilltror mig kunna säga, att Banko-Utskottet redan för länge sedan skulle hafva åstadkommit förslag dertill, så vida de grunder, som nu gälla för denna sedelutgifning, hade varit af sådan beskaffenhet, att man hade kunnat framställa till Riksdagen att antaga dem oförändrade; men så länge vi måste dragas med silfver såsom grund för sedelutgifningen, har jag icke ansett lämpligt att stifta en lag, som icke gerna kan bibehållas, och detta har varit anledningen, hvarför åtminstone jag

icke velat väcka motion derom, då Utskottet, såsom bekant, icke har motionsrätt i detta fall.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag i den föredragna punkten.

*Förhöjning
af Riksban-
kens ofonde-
rade sedel-
stock.
(Forts.)*

Herr vice Talmannen: Då jag såsom fullmäktig i Riksbanken deltagit i Fullmäktiges tillstyrkande utlåtande sådant det af Utskottet blifvit understödt, så väl i denna som näst följande paragrafer, så anhåller jag att också få yttra några ord till försvaret för detsamma.

En ärad talare har sagt, att siffran är tagen på måfå, men så är icke händelsen. Man har beräknat, att de enskilda bankernas femkronesedlar, hvilka skulle af Riksbanken ersättas, utgjort ett belopp vxlande mellan 10 och 17 millioner. Det är alldeles otvifvelaktigt, att en icke ringa del af dessa sedlar kommer att ersättas med dessa samma bankers sedlar å tio kronor och att således icke för någon händelse den högsta af dessa två siffror får anses såsom den, hvilken representerar en ökad spridning af Riksbankens sedlar å fem kronor, men att dessa sedlar komma att i betydligt hög grad spridas, är otvifvelaktigt, och Fullmäktige hafva sålunda ansett sig kunna med skäl antaga, att en sådan spridning icke i regeln under gynsamma förhållanden, då mera småsedlar än eljest behöfvas, kan sättas lägre än till 10 millioner. En sådan ökad sedelutgifning utan ändring i vilkoren för sedelutgifningsrätten och de grunder och förhållanden, hvarpå den hvilat, är för Riksbanken icke skäl att åtaga sig, emedan det deraf skulle blifva den följd, att Riksbanken under sådana förhållanden, då Riksbanken för öfrigt hade allt skäl att utlemna lån och penningar, icke skulle kunna göra det blott därför, att maximumbeloppet af obegagnad sedelutgifningsrätt icke får öfverskridas. Fullmäktige hafva därför fäst uppmärksamheten derpå, att den obegagnade sedelutgifningsrätten, som för det närvarande är mycket hög och uppgår till en siffra, som fullkomligt skulle medgifva att ersätta de enskilda bankernas femkronesedlar, likväl under en tid förlidet år icke uppgick till mera än 7 millioner, under det att den under de fem sista åren en gång var så låg som 1 million. Då det nu således icke kunde vara rådligt att för Riksbanken tillstyrka öfvertagandet af denna sedelutgifningsrätt utan en ökad möjlighet för Riksbanken att utgifva mera sedlar, så ansågo Fullmäktige, att denna sedelutgifningsrätt lämpligast kunde fördelas på det sätt, att den ofonderade sedelstocken finge ökas med 5 millioner, på sätt i denna punkt föreslås, och att Riksbankens metalliska kassas minimum höjdes till 15 millioner med vidtagande af särskilda utvägar för att Riksbanken må kunna hålla den vid detta belopp utan att därför behöfva anlita de utvägar, som redan stå Riksbanken till buds. Jag kan icke se någon rimlighet i att här af frukta någon fara för Riksbanken. Det Sammansatta Utskottets ordförande har redan fäst uppmärksamheten derpå, att här är frågan om det slags sedlar, som minst af alla trycka på Riksbankens utväxling af guld och att redan häri ligger en icke

*Förhöjning
af Riksban-
kens ofonde-
rade sedel-
stock.
(Forts.)*

oväsentlig fördel. Man har sagt, att, om denna siffra af 30 miljoner en gång egenvilligt ändrades och utan att den inflyttades i banklagen, så skulle man kanske vid hvarje riksdag få se dylika ändringar ske. För min del har jag på annat rum uttalat, såsom min åsigt, att Kongl. Maj:t borde få större inflytande i afseende på Riksbankens förvaltning och lagarne därför, men så långt kunna icke mina farhågor gå, att jag tror, att man behöfver befara, att, därför att man på grund af en så klar anledning som den, att en viss sedelsort blir i större omlopp, höjer Riksbankens sedelutgifningsrätt, ensidiga ryckningar inom detta område skola komma att ske.

Här har blifvit sagdt, att Riksbanken kan förstärka sin sedelutgifningsrätt genom att öka sina fordringar på utländsk botten, genom diskontering af utländska vexlar. Den åtgärden vidtager också Riksbanken, men det måste väl erkännas att det för en åtgärd, som åsyftar att låta Riksbanken övertaga monopoliet å femkronesedlars utgifning, icke kan vara nödigt eller lämpligt att anlita en utväg som är afsedd för att i allmänhet uppehålla Riksbankens rörelse.

Förhållandena äro för öfrigt icke alltid lika gynsamma för diskontering af utländska vexlar och den ärade talaren yttrade sjelf, att Riksbanken måste vara försedd med utländska vexlar för att kunna motverka uttagandet af guld och häri ligger just en omständighet som gör, att, äfven om denna utväg kan begagnas, den likväl icke bör anlitas för vinnande af det här ifrågavarande ändamålet. Jag vill för öfrigt fästa uppmärksamheten derpå, att Riksbankens sedelutgifningsrätt visst icke uteslutande beror på den siffra ofonderad sedelutgifning, som medgifves, utan den beror i lika väsentlig grad på de bestämmelser, som i öfrigt i bankoreglementet äro stadgade för sedelutgifningen, och i det afseendet har Riksdagen vidtagit mycket mera omfattande åtgärder än den, som för närvarande är i fråga, så att, om man sersaken i botten, så kan man icke säga att denna sedelutgifning har varit oförändrad, om också siffran 30 millioner temligen länge har bibehållits oförändrad.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag i denna punkt.

Herr Jöns Pehrsson: Jag har sett någonstädes stå, att det är en styggelse att en bonde befattar sig med bankfrågor, men det har varit för mig omöjligt att tiga stilla här, då jag hört de två siste talarne i denna fråga, hvilkas åsichter jag för öfrigt i allmänhet hyllar. Jag kan icke förstå den konsekvens, som denna farhåga innehåller, ty så länge ingen hade väckt fråga om, att de enskilda bankerna icke skulle få hafva sina sedlar ute i rörelsen, så hördes icke något tal om den fara, som kunde uppkomma deraf, att Riksbankens sedelstock höjdes lika mycket som den metalliska kassan. Jag tror icke att tidsomständigheterna äro sådana, att någon bör framkasta några misstankar om soliditeten eller säkerheten hvarken hos Riksbanken eller andra penninginrättningar, ty sådant kan, enligt min åsigt, göra mera skada än

mången kanske tror. Vi veta alla, huru litet guldmynt vi hafva i landet, men skulle naturens ordning hafva gått, så borde vi, då vi på de sista 20 åren lånat upp utifrån omkring 400 millioner kronor och då det väl icke varit sedlar vi lånat utan guld, egentligen nu hafva varit så rika på guld, att det skulle stått herrliga till, om vi icke på andra vägar hade skickat ut det, och man må väl icke misstaga sig i den uppfattningen, att tillgången på metallisk valuta beror derpå, att exporten öfverskjuter importen. Jag tror därför, att det icke är möjligt för oss att hålla uppe vår rörelse, utan att det får utsläppas något, som går och gäller såsom mynt i riket, då de enskilda bankerna icke längre skola få utgifva femkronesedlar. För min del yrkar jag således bifall till denna punkt likasom till den näst efterföljande.

Förhöjning af Riksbankens ofonderade sedelstock.
(Forts.)

Herr Lindström: Vare sig att man vill se denna sak ur den teoretiska synpunkten, såsom min granne här har gjort, eller ur en mera praktisk synpunkt, såsom Herr Wallenberg har gjort, så tror jag, att man dock måste erkänna giltigheten af de anmärkningar, som den sist nämnde af dessa båda talare framställde mot Utskottets förslag; och då jag i alla delar gillar de åsikter han i första afdelningen af sitt föredrag har gifvit till känna, men deremot anser, att han icke varit lika lycklig i bevisningen derom, att den föreslagna åtgärden, om den beslutades, skulle kunna i något hänseende för Riksbanken medföra någon fara, och då jag derjemte tager i betraktande, att det förslag, som Utskottet här tillstyrkt, framkommit från Kongl. Maj:t, blifvit af bankofullmäktige förordadt och ytterligare af Banko-Utskottet tillstyrkt, och det dertill kommer, att jag visserligen finner den föreslagna åtgärden vara på det hela taget onödig men, om den sättes i verket, icke kunna medföra någon fara för Riksbanken och icke kunna hafva någon annan egentlig effekt, än att den obegagnade sedelutgifningsrätt, med hvilken Riksbanken vanligen skyldrar, blir något större än den brukat vara, så finner jag mig på grund af dessa skäl icke hafva någon anledning att afstyrka bifall till hvad Utskottet i denna del föreslagit.

Herr Peyron: En talare på kristianstadsbanken har citerat ett yttrande af Finansministern till statsrådsprotokollet af den 24 Februari, men han har klippt af detta yttrande. Han har nemligen endast sagt, att Finansministern uttalade den åsikten, att det "ur synpunkten af penningarörelsens stadga och säkerhet vore önskvärdt, att den stora mängd småsedlar, som i vårt land omlöpa, småningom kunde mot klingande mynt utbytas"; der stannade han, men jag ber att få fortsätta Finansministerns yttrande vid det tillfället. Det lyder sålunda: att det vore ett steg i den rätta riktningen och en nödvändig förutsättning för detta ändamåls vinnande att till en början de enskilda bankernas sedlar af lägre valör blefvo ur rörelsen indragna, men att äfven, oafsedt detta syfte, det ur nämnda synpunkt måste anses som en berättigad fordran, att det bytesmedel, som fyller den stora allmänhetens

*Förhöjning
af Riksban-
kens ofonde-
rade sedel-
stock.
(Forts.)*

dagliga behof, också har de egenskaper, som endast statens garanti kan förläna; äfvensom att det icke heller kunde af staten med likgiltighet äses att för närvarande i många landsorter icke ens det för skatteliqvider erforderliga beloppet af rikets mynt kan hållas i rörelsen utelöpande.

Häraf framgår tydligen, att Finansministerns mening med det yttrandet varit, att han anser att det naturligen i främsta rummet vore nödvändigt, att småsedlarne skulle kunna mot klingande mynt utbyttas, men att, intill dess sådant kan ske, det vore för allmänna rörelsens stadga och säkerhet riktigare, att de enskilda bankernas småsedlar tills vidare utbyttes mot Riksbankens småsedlar.

I afseende på den föredragna punkten ber jag att få nämna, att det visserligen är möjligt, att det icke finnes något egentligt behof af att höja Riksbankens ofonderade sedelstock till 35 millioner kronor, emedan det är sannolikt att de enskilda bankernas femkronesedlar ännu under loppet af flera år komma att till ej obetydlig del vara utelöpande, ty den ena enskilda banken kommer nog, då han får in den andras femkronesedlar, att drifva ut dem i rörelsen så länge han kan, och för öfrigt komma de att så mycket ske kan ersätta sina indragna femmor med tiokronesedlar; men skulle det också icke vara af nödvändigt behof påkalladt att vidtaga den föreslagna förhöjningen af Riksbankens ofonderade sedelstock, så tror jag dock för min del, att det deri icke ligger alls någon fara, och på samma skäl som två föregående talare hafva anfört, får jag därför anhålla om bifall till Utskottets förslag i denna punkt.

Herr von Kræmer: Jag vill icke länge upptaga tiden utan ber endast att få yttra några ord med anledning af ett par af de anmärkningar, som mot mitt förra yttrande blifvit gjorda. En talare sade, att, så länge man icke satte i fråga, att de enskilda bankerna skulle minska sin sedelmassa, så hördes ingen uttala någon farhåga för följderna af en höjning af Riksbankens ofonderade sedelstock. Jag vill då begagna tillfället att för denne talare tillkännagifva, att jag icke har del i någon enskild bankinrättning, hvarför detta hans yttrande såsom *personlig* anmärkning icke kan röra mig; men jag hemställer, om det ens i något afseende kan bli en jemförelse mellan de mer partiella olyckorna af att en enskild bank stoppar och de förskräckliga, hela landet drabbande följder, som skulle framkallas af en förlägenhet för Riksbanken? Den viktigaste motanmärkning, som blifvit gjord, är den, att Riksbankens sedelutgifning visst icke varit oförändrad, ehuruval siffran af 30 millioner länge varit den samma. Det vet jag mycket väl och jag vet också, att Riksdagen år 1830 beslöt att såsom sedelstock skulle räknas dels depositionsmedel, dels äfven kreditivmedel, men att åtminstone den senare begränsningen sedan fått bortfalla. Om således förändring häri har blifvit vidtagen, så är det till det sämre, ej till det bättre, och kan detta

således ej bli ett skäl att nu vidtaga en ytterligare och mycket stor försämring.

Den för tillfället hufvudsakliga anmärkningen mot mitt yrkande om afslag å punkten är dock fortfarande, att det skulle vara nödvändigt bifalla denna punkt i och för verkställandet af den reform, som är hufvudsaken i det Sammansatta Utskottets betänkande angående privatbanks-femkronesedlarne, men derom har intet nytt framdragits, utan det af mig anförda motskålet kvarstår alltid, att, om Riksbankens obegagnade sedelutgifts rätt, som för närvarande är omkring 18 millioner och en gång nedgått till 7 millioner, lägges tillsammans med de 5 millioner, hvarmed sedelstocken berättigadt får ökas till följd af den i nästa punkt, 8:o, föreslagna ökningen af metalliska kassans minimum från 10 till 15 millioner, så blir detta en fullt tillräcklig påökning för de nya femkronesedlarne åtminstone i 99 fall af 100. Jag får därför fortfarande yrka afslag å Utskottets förslag i den nu föredragna punkten.

*Förhöjning
af Riksbankens
ofonderade
sedelstock.
(Forts.)*

Grefve Posse: Herr von Ehrenheim gjorde nyss en beräkning öfver det inflytande, småsedlarnes indragning skulle hafva, och visade nödvändigheten af att få Riksbankens ofonderade sedelstock ökad med 5 millioner, men jag tror att han dervid begick tvenne misstag. För det första tog han nemligen för afgjort, att dessa sedlar genast skulle komma ut i rörelsen, hvilket icke torde blifva händelsen, och för det andra glömde han det stadgande, som innehålles i en af de följande paragraferna, nemligen att dessa sedlar icke få beräknas såsom utelöpande annat än i den mån desamma blifvit af enskild bank i allmänna rörelsen utsläppta eller mot räntegodtgörelse öfvertagna. Tager man således dessa begge förhållanden i betraktande, så förfalla hans argument helt och hållet. En talare på stockholmsbanken har tagit sig för att tolka finansministerns yttrande och söka utleta dess innersta mening. Jag tror emellertid, att vi helt nyss fått erfarenhet derom, att det icke är så lätt att tolka finansministerns mening, åtminstone vill jag för min del icke åtaga mig att göra det, utan jag har blott citerat ett yttrande af honom.

Friherre Åkerhielm: Jag hoppas att icke länge behöfva upptaga Kammarens tid och fördröja afgörandet af en fråga, som redan länge nog blifvit från olika synpunkter skärskådad; jag anhåller endast att få i Kammarens minne återkalla, huruledes den Kongl. propositionen blifvit af Banko-Utskottet öfverlemnad till Riksdagens fullmäktige i Riksbanken, huruledes desse fullmäktige, som hafva sig uppdraget omsorgen om Riksbankens styrelse och förvaltning och ansvaret därför, i och för möjligheten att genomföra hvad Kongl. Maj:t i den nådiga propositionen tänkt sig såsom utförbart, framställt ur Riksbankens synpunkt vissa vilkor, huruledes med afseende på dessa vilkor Sammansatta Utskottet afstått från tanken på att redan nu behandla den mera vidtgående frågan rörande indragning af enskilda bankernas tiokronesedlar och endast hållit sig till sedlar af fem kronors valör, samt huru-

*Förhöjning
af Riksbankens
ofonö-
rade sedel-
stock.
(Forts.)*

ledes denna Kammare för sin del genom bifall till första, andra och tredje punkterna i Utskottets utlåtande så att säga gifvit på hand, att hvad som i sådant hänseende blifvit efter samarbete utarbetadt borde af Kammaren godkännas och vinna Riksdagens bifall. Är det vid sådant förhållande riktigt att nu förbise de vilkor, bankofullmäktige af omsorg för Riksbanken, hvilken vi här icke få glömma, uppstält såsom i deras tanke oefftergifliga? Det vill åtminstone förefalla mig, som om ett afslag på nu förevarande punkt skulle vara att lösbyta de systematiskt uppställda och omsorgsfullt genomtänkta vilkor, som blifvit af bankofullmäktige framställda, som om ansvaret för de möjliga följderna för Riksbanken af den tilltänkta åtgärden skulle blifva lyftadt från deras skuldror, som dermed närmast hafva att göra, och som om Kammaren gjorde sig skyldig till ett förbiseende, i fall icke tillbörligt fastades vid hvad bankofullmäktige i frågan särskildt framställt. Jag vågar icke upptaga Kammarens tid med att närmare ingå i sak, helst efter det genomförda yttrande Kammarens vice talman och bankofullmäktiges vice ordförande redan afgifvit. Jag kan nemligen instämma i hvad han uttalat och ber blott att nu ytterligare få hemställa, om icke Kammaren skulle göra klokast i att bifalla hvad Utskottet, stödt på bankofullmäktiges framställning, har föreslagit, och om icke med afseende å Kammarens beslut rörande första, andra och tredje punkterna af förevarande utlåtande här föreligger ett enkelt korollarium. Jag yrkar bifall till punkten.

Häri instämde *Herr Olsson*.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad och Herr Talman upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten och dels afslag derå, framställdes propositioner på dessa yrkanden samt besvarades, den första med talrika ja, blandade med nej, och den senare med talrika nej, blandade med ja, hvaruppå och efter det proposition på bifall till punkten ånyo blifvit gjord, samt med talrika ja, blandade med nej, besvarad, Herr Talmannen förklarade denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *von Kræmer* begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller 7:de punkten i Sammansatta Banko- och Lag-Utskottets Utlåtande N:o 1, röstar:

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås punkten.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—100.

Nej—21.

8:de punkten.

*Höjning af
minimum för
Riksbankens
metalliska
kassa.*

Herr vice Talmannen: Mot hvad Utskottet här föreslagit i sak har jag så mycket mindre något att erinra, som det öfverensstämmer med hvad bankofullmäktige förordat, men jag tillåter mig att hemställa om en något olika uppställning af sjelfva punkten, der det heter, "att Riksbankens metalliska kassa icke må vara lägre än femton millioner kronor", under det att motsvarande bestämmelse i 14 § första momentet af nu gällande bankoreglemente lyder: "Riksbankens metalliska kassa må icke bibehållas vid lägre belopp än tio millioner kronor". Då Utskottets förslag sålunda ställer sig strängare än nu gällande bestämmelser, och skäl icke förefinnes till ändring i sådan syftning, hemställer jag, att nu förevarande punkt måtte erhålla följande lydelse: "att det i bankoreglementet stadgade minimum för Riksbankens metalliska kassa höjes till femton millioner kronor", Derefter och på grund af det uppdrag, som enligt utlåtandets elfte punkt kommer att lemnas Banko-Utskottet, får detta Utskott i sjelfva reglementet gifva beslutet den form, det bör hafva. Jag anhåller om proposition på denna min framställning.

Herr Wallenberg: Den nu föredragna frågan är i sjelfva verket af större betydelse än den vid första påseende synes vara. I Utskottets motivering för denna punkt står, att "silfver kan i väl stor proportion ingå i den metalliska kassan", och att fullmäktige därför hafva "till erhållande af nödig förstärkning i Riksbankens guldförråd för att motsvara den ökade sedelutgifning för Riksbanken, som indragningen af de enskilda bankernas sedlar å fem kronor komme att föranleda, ansett sig böra föreslå, att metalliska kassans minimum höjes från tio till femton millioner". Det hade väl varit riktigare af bankofullmäktige, om de, för vinnande af det föresatta målet "nödig förstärkning i Riksbankens guldförråd" i stället föreslagit fastställandet af en viss proportion mellan silfver och guld i den metalliska kassan, hvarom nu saknas all föreskrift. Enligt Riksbankens räkenskaper för förlidet år har guldkassan, då den varit som högst, uppgått till 9,634,292 kronor och då den varit som lägst utgjort 5,430,335 kronor, således endast något mer än hälften af det belopp, hvarunder den metalliska kassan enligt nu gällande bestämmelser icke får sjunka. Nu är det klart att, äfven om den ifrågasatta ändringen antages, intet hindrar, att denna kassa ändå till hälften eller derutöfver kommer att bestå af silfver och silfverskiljemynt; och jag förstår ej hvartill det skall tjena att tvinga bankofullmäktige, som ostridigt hafva rätt att, då så erfordras, höja kassan till hvad belopp som

Höjning af
minimum för
Riksbankens
metalliska
kassa.
(Forts.)

helst, att alltid hålla så hög kassa och derigenom kanske hindra dem att vid tillfälle göra sig af med obehöfligt silfver, af hvilken metall icke erfordras mycket, enär, såsom Herr Talmannen torde erinra sig, vid liquid, då fråga icke är om vaxling, ej får lemnas mer än 20 kronor i nämnda skiljemyntsort. Då således under förlidet år guldkassan vid ingen tidpunkt stigit till tio millioner kronor och ingen proportion här blifvit föreslagen mellan silfver och guld i nämnda kassa, så att derigenom ett minimum blefve fastställt, hvarunder guldkassan icke finge sjunka, kan jag icke finna, hvartill den ifrågasatta höjningen skulle tjena, hvadan jag ock anhåller om afslag å den nu föredragna punkten.

Herr Ekman, Johan Jakob: Jag anhåller att få instämman i Herr vice Talmannens förslag i afseende å hvad som blifvit i denna punkt hemställt och vill, med anledning af hvad den siste talaren yttrade, nämna, att det synes klart, att den ökning af den metalliska kassan, som, i fall detta förslag antages, kommer att ega rum, uteslutande kommer att bestå af guld, hvarigenom ock proportionen mellan silfver och guld i nämnda kassa blir bättre än för närvarande.

Herr Lindström: Jag kan för min del icke annat än hufvudsakligen instämman i hvad Herr Wallenberg nyss yttrat, under det att jag deremot icke kan förstå, huru han kunnat komma till sådant slut, som att vilja tillstyrka Riksdagen att afslå den af Utskottet i förevarande punkt gjorda framställningen. Logiskt torde väl egentligen af hans anmärkning hafva bort följa, att Riksbankens metalliska kassa i guld borde stärkas utöfver hvad den på grund af gällande reglemente för närvarande utgör. Enligt detta reglemente får den metalliska kassan icke understiga tio millioner kronor, men någon proportion mellan de olika myntslag, silfver och guld, kassan får innehålla, finnes ej föreskrifven. Nu lär i reglementet finnas ett stadgande, som ålägger bankofullmäktige att, utan afseende å beloppet af det silfver, som må presenteras i bankluckan, inlösa detta med guld. Skulle man nu i Danmark och Norge, med hvilka länder vi hafva myntkonvention, finna det med sin fördel öfverensstämmande att på en gång till Riksbanken insända en stor myckenhet silfver, som banken då vore nödgad att utbyta mot guld, skulle det kunna hända, att Riksbanken blefve qvitt allt sitt guld och i stället erhöle all sin valuta i en metall, som i riket icke utgör lagligt betalningsmedel. Jag kan därför icke vara med om det förslag, som här blifvit framställt; och då jag hyser den åsigt, att bestämda föreskrifter skola finnas om proportionen mellan silfver och guld i den metalliska kassan och att det i första rummet är nödvändigt att derstädes hafva guld till inlösen af sedlarne, får jag, för öfrigt instämmande i Herr vice Talmannens yttrande, anhålla, att Kamraren måtte förena sig om det af honom framlagda förslaget men med följande tillägg: "dock att deraf minst två tredjedelar böra bestå af guld". Jag anser en sådan föreskrift så vigtig, att jag

knappast kan förstå, huru Utskottet kunnat vilja tillråda Riksdagen att fatta ett sådant beslut, som det af Utskottet förordade och hvilket visserligen icke är egnadt att medföra det resultat, Utskottet sjelft velat uppnå.

*Höjning af
minimum för
Riksbankens
metalliska
kassa.
(Forts.)*

Herr Wallenberg: Ordföranden i det Sammansatta Utskottet har benäget yttrat sig och försäkrat, att tillökningen i Riksbankens metalliska kassa uteslutande skulle komma att bestå af guld; men om han är så säker på det, förstår jag ej, hvarför icke Utskottets hemställan blifvit redigerad i öfverensstämmelse med denna hans åsigt. Här tyckas alla föreskrifter skola ställas så, att ingenting blir bindande, men man försäkrar i stället att det nog ändå skall blifva mycket bra.

Jag är så anspråkslös i denna fråga som möjligt. Jag vill icke hafva någon förändring, ty jag anser det icke vara rätt att onödigtvis ålägga Riksbanken att ligga med större metallisk kassa, än som erfordras, och jag vet, att omsättningen i den metalliska kassan, till följd af det sätt hvarpå vaxelrörelsen blifvit handhafd, under de senare åren varit mindre flukterande än förut; ett förhållande som jag hoppas skall fortvara. Nog inser hvar och en, att det skulle vara besynnerligt af Riksdagen att medgifva möjligheten af att Riksbankens metalliska kassa skall bestå af exempelvis tolf millioner silfverskiljemynt och tre millioner guldmünt, då guldkassan under Juli månad förlidet år nedgick till 3,137,010 kronor af "lagligen i riket gällande guldmünt". Om sådant kan bidra att komma från det orimliga beslut, Utskottet här föreslagit oss att fatta, skall jag mycket gerna taga tillbaka mitt yrkande om afslag och instämma i Herr Lindströms förslag, som afser att minst två tredjedelar skall vara guld; ty då blir åtminstone något, som vittnar om, att man icke alltför ledigt behandlat en sådan fråga.

Herr Ekman: De af en föregående talare yttrade betänkligheter derom, att från grannländerna skulle kunna Riksbanken tillföras stora förråd af silfver och i stället uttagas guld, tror jag icke äro af någon betydelse. Från grannländerna kan icke ingå silfver i annan form än skiljemynt, och då Riksbanken har rätt att, så snart den mottagit sådant mynt, genast i de särskilda länderna utbyta det mot guld, torde icke någon farhåga i det anförda hänseendet behöfva uppstå. Hvad i öfrigt vidkommer den af samme talare ifrågasatta bestämmelsen, att Riksbankens metalliska kassa till $\frac{2}{3}$ skulle bestå af guld, får jag säga att det torde blifva allt för svårt att alltid vidhålla en sådan proportion, och att någon dylik inskränkning på intet sätt kan anses behöfelig, då bankofullmäktige alltid torde tillse, att i banken finnes tillräckligt förråd af guld för inlösen af bankens sedlar.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Talmannen, att i afseende å den förevarande punkten, hvars antagande utan förändring ej blifvit af någon ledamot begärdt, hade

yrkats dels af Herr *vice Talmannen*, att punkten måtte bifallas med följande förändrade lydelse: "att det i bankoreglementet stadgade minimum för Riksbankens metalliska kassa höjes till 15 millioner kronor"; dels ock af Herr *Lindström*, att Kammaren skulle godkänna den af Herr *vice Talmannen* för punkten föreslagna lydelse med följande tillägg: "dock att deraf minst två tredjedelar böra bestå af guld".

Härefter framstälde Herr *Talmannen* först proposition på bifall till punkten oförändrad, hvartill svarades nej, sedermera proposition på punktens antagande med den förändrade lydelse, Herr *vice Talmannen* föreslagit, då svaren utföllo med många ja jemte några nej, och slutligen proposition på bifall till Herr *Lindströms* yrkande, hvilken proposition besvarades med många nej jemte några ja; hvaruppå och efter det proposition på Herr *vice Talmannens* förslag änyo blifvit gjord samt med många ja och några nej besvarad, Herr *Talmannen* förklarade denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

*Höjande af
maximum för
den utländska
kredit,
som till me-
talliska kas-
sans förstär-
kande får an-
litas.*

9:de punkten.

Herr *Wallenberg*: Om herrarne behagade granska motive- ringen till sjunde punkten i Utskottets förevarande betänkande, torde herrarne finna den fullt tillämplig i afseende på äfven den nionde punkten. Man kan väl säga, att förändrade förhållanden sedan trettio år tillbaka gjort fullt berättigad en ändring af den siffra, som begränsar Riksbankens rätt att göra upplåningar. Den var då tolf millioner, och ingen torde kunna bestrida nödvändig- heten och nyttan af att nu höja den; men med den omfattning Riksbankens rörelse fått och kommer att få är det för mig på- tagligt, att den föreslagna siffran af sjuutton millioner innefattar en besynnerlig begränsning, och jag ber därför att få föreslå, att densamma höjes till tjugu millioner kronor. Jag är öfvertygad, att den därför icke skall komma att på något sätt missbrukas, likasom att bankofullmäktige i allt fall icke skola upplåna mer än de behöfva. Man bör efter min åsigt icke allt för skarpt begränsa lånerätten, särskildt då den kommer att utflyttas ur § 14 af reglementet, på det att den måtte utgöra en verklig reserv för Riksbanken. — Jag anhåller om bifall till punkten med den ändring, att i stället för sjuutton millioner insättes tjugu millioner.

Friherre *Åkerhielm*: Egentligen känner jag mig ej uppmanad att göra någon synnerligen skarp invändning mot det yrkan- de, som af en talare på stockholmsbänken blifvit vid den nu före- varande punkten framställt, och jag skulle icke hafva uppträdt, derest jag icke ansett nödigt att dock väl någon af Sammansatta Utskottets ledamöter gifve Kammaren skäl för den siffra, som af Utskottet här blifvit föreslagen. I 14 § 3 mom. af nu gällande reglemente för Riksbanken heter det, att utländsk kredit i form af lån eller kreditiv må begagnas till belopp af högst *tolf* milli-

oner kronor. Då man nu i enlighet med fullmäktiges hemställan ökat alla siffror i fråga om grundfond, sedelutgifningsrätt och metalliska kassans minimum alltjemt med fem millioner, har detta äfven varit förhållandet med nämnda siffra å tolf millioner, och man har på det sättet erhållit sjutton millioner, ty 12 och 5 göra 17. Visserligen, efter hvad jag kan nämna, framställes i Utskottet äfven ett annat förslag, att nemligen fastställa denna siffra till aderton millioner. Motiven därför ligga för alla bankmän — helst dem som känna kursen på London — så öppna och klara, att jag icke behöfver ens antyda dem. För min del röstade jag för att upplåningsrätten bestämdes till aderton millioner. Att höja denna siffra till tjugu millioner åter vore helt och hållet godtyckligt, åtminstone hörde jag icke något antagligt motiv anföras därför. Visserligen är jag villig att nöja mig med hvad som sker, men då Utskottet grundat sitt förslag på ett bestämdt skäl, och jag icke hört någon anmärkning, som kan rubba min önskan att biträda detta förslag, ämnar jag med min röst understödja detsamma.

Höjande af maximum för den utländska kredit, som till metalliska kassans förstärkande får anlitas.
(Forts.)

Herr Wallenberg: Jag ber att få fästa uppmärksamheten på att genom de beslut, Kammaren fattat, sedelutgifningsrätten blifvit ökad på två håll med fem millioner kronor på hvardera hållet och att med afseende på den mera vidsträckta betydelse, stadgandet om upplåningsrätten kommer att erhålla, detsamma kan varda tillämpadt äfven i andra fall, än då penningar behöfvas för inxvelling af utelöpande banksedlar. Då dessutom Riksbankens rörelse oupphörligt tillväxer — redan nu uppgår dess bokslut till betydligt öfver etthundra sju millioner kronor — tror jag icke det är öfverdrifvet att låta bankofullmäktige få, så att säga, ett kreditiv å tjugu millioner kronor. Det står icke till att af det som förekommit i Utskottets betänkande räkna sig till, att siffran "sjutton" millioner är den rätta. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Samzelius: Lika med den föregående talaren anser jag det icke ineffatta någon våda, om beloppet här ändras från 17 till 20 millioner kronor. Men då den hittills medgifna krediten af 12 millioner kronor visat sig vara öfverflödigt stor, och det förslag, Utskottet framlagt, icke kan föranleda någon större ökning än fem millioner kronor, kan jag icke finna det behöfligt, att siffran bestämmes till högre belopp än 17 millioner. Skulle emot förmodan erfarenheten visa, att fullmäktige i Riksbanken skulle vara i behof af något större belopp, så lärer man väl vid en kommande riksdag blifva i tillfälle att häri göra ändring. Jag kan emellertid icke finna, hvarför det skulle vara nödvändigt att nu höja beloppet öfver 17 millioner kronor, då derigenom sannolikt skulle försakas olika beslut inom Kamrarne och vållas uppskof med frågans slutliga afgörande. Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag oförändradt.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats fulländad och Herr

Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till den förevarande punkten oförändrad och dels densammas antagande med utbyte af summan *sjutton millioner* emot summan *tjugu millioner*, framställes propositionen på bifall till punkten oförändrad och besvarades med ja.

10:de, 11:te och 12:te punkterna.

Biföllos.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 1 och 2 i denna månad bordlagda Utlåtande N:o 46, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition angående bildande af en jernvägshypoteksfond, dels väckta motioner angående beredande af ökad förlagskapital åt den inhemska industrien, beviljande af räntegaranti för jernvägsobligationer samt inköp af enskilda jernvägar, äfvensom verkställande af en utredning i fråga om förvärfvande för staten af med statsbanorna i samband stående enskilda jernvägar.

*Bildande af
en jernvägs-
hypoteksfond.*

1:sta punkten.

Mom. a.

Herr von Koch: För att slippa flera gånger uppträda i denna fråga vill jag nu begagna tillfället att i korthet uttala min tanke om det föreliggande betänkandet i dess helhet. Jag skall dervid icke plåga Kammaren med någon vidlyftighet, men ber om ursäkt, att jag börjar med den förklaring, att jag icke är intresserad i några jernvägar, förutom att jag i Karlskrona—Wexjö-banan eger ett par aktier å tillsammans 200 kronor, som jag fått för några år sedan i betalning för en fordran af en arrendator. Deremot är jag så mycket mer intresserad af frågan, hvad det allmänna beträffar, och har för min del fattat det beslut, att i afseende å de 23 millionerna tillstyrka bifall till Utskottets förslag; att i afseende å de fyra millionerna till Hallsberg—Motala—Mjölby-banan bifalla den reservation emot Utskottets betänkande, hvilken i ämnet afgifvits af åtskilliga ledamöter af denna Kammare, samt att i afseende å det föreslagna understödet af tre millioner kronor till sågverksegarnes garantiförening likaledes bifalla den reservation, som af elfva ledamöter utaf våra båda Kamrar afgifvits.

Hvad beträffar det nu föredragna mom. a af första punkten i betänkandet, får jag bekänna, att jag varit af samma tanke som tre reseranter, Herrar Grefve Sparre, Hederstjerna och de Maré, nemligen att efter ordet "kreditanstalter" borde tilläggas de ord, hvilka finnas uti deras reservation å pag. 30 i betänkandet anförda, hvarigenom äfven *jernvägsbolag*, hvilka äro försedda med af

Kongl. Maj:ts faststald bolagsordning, skulle vara berättigade att erhålla de i momentet omförmälda län, naturligtvis med öppen rätt för fullmäktige i Riksgäldskontoret att dervid tillse, att de erbjudna säkerheterna äro sådana, att staten försäkrades mot fara att icke återfå hvad den till jernvägsbolagen utlånat. Jag har af samtal i dessa ämnen hemtat anledning tro, att många här äro af samma åsigt som jag i detta stycke; men då jag funnit, att det skulle vara stor svårighet att i afseende derå tillvägabrunga den enighet, som är vilkor för styrka och jag hade hoppats skulle kunnat tillvägabringas inom denna Kammare. tror jag oss böra låta våra enskilda åsikter vika för det stora ändamålet, och har för min del beslutit att afstå från denna *min* enskilda tanke, som jag nu endast velat uttala till protokollet, och i stället yrka bifall till det föredragna momentet i Utskottets betänkande.

*Bildande af
en jernvägs-
hypoteksfond.
(Forts.)*

Herr Montgomery Cederhielm: Då vid senaste riksdag Herr Hammarhjelm afgaf sin bekanta motion, att till Kongl. Maj:ts disposition skulle ställas en summa af 30 millioner kronor för att dermed efter hand inlösa enskilda jernvägar, yttrade jag mig emot denna motion såväl inom Utskottet som här i Kammararen. Motionen föll igenom i Stats-Utskottet, och både motionen och den utaf flere af denna Kammares ledamöter omfattade reservation, som var betänkandet bifogad, afslogos såväl i denna Kammarare som i Medkammaren. sedan Herr Statsrådet och Chefen för Finansdepartementet uppträdt och förklarar, att han ansåge några sådana åtgärder icke vara för det dåvarande lämpliga.

För min del får jag säga, att jag i princip och grundsats icke det minsta undergått någon förändring; men då bland de skäl, som för mig i synnerhet syntes vid förra riksdagen tala emot bifall till motionen, funnos dels det att frågan då ännu var outredd och dels att man icke hade kännedom om regeringens åsikter i frågan, så är förhållandet nu väsentligen förändradt, enär det förslag af Stats-Utskottet, som här föreligger, egentligen grundar sig på Kongl. Maj:ts proposition och, ehuru i viss mån förändradt, likväl kan sägas vara helt och hållet utgånget ifrån densamma.

Vid sådant förhållande har jag ansett mig böra gifva vika och här icke vidblifva en åsigt i en ekonomisk fråga, der det är tydligt, att regeringen från sin upphöjda ståndpunkt och med den större kännedom, den måste ega om landets förhållanden, måste veta bättre och mera än någon enskild person och kunna bättre bedöma hvad som för landet i det hela är nyttigt. Af dessa skäl har jag inom Stats-Utskottet röstat för den nu föreliggande första punkten i betänkandet och anhåller äfven här om bifall till densamma.

Herr Lindström: För att kunna vara med om vidtagandet af en så utomordentlig åtgärd, som den att staten skulle mellankomma och under det ekonomiska betryck, som är rådande inom landet, lemna bidrag åt vissa näringar, måste man på förhand vara viss om två saker. Först och främst att den ekonomiska ställ-

*Bildande af
en jernvägs-
hypoteksfond.
(Forts.)*

ningen verkligen är sådan, att verkningarne af densamma, om den fortfarande blir oförändrad och någon hjälp icke i rätt tid lemnas, komma att leda till obotlig skada icke blott för vissa näringsgrenar inom landet utan äfven för det statsintresse, hvilket det tillhör representationen att skydda och vårda. För det andra att sättet, på hvilket denna hjälp skulle beredas, blir sådan, att icke derigenom andra lika beaktansvärda intressen lida skada. Då jag för min del är af den fasta öfvertygelse, att dessa båda af mig såsom nödvändiga ansedda betingelser för statens mellankomst nu verkligen förefinnas, att sålunda staten icke längre bör tveka att med sin hand träda verksamt emellan för att lindra den ekonomiska nöd, som är rådande, och förekomma att den blir ännu större, och då jag derjemte är öfvertygad om, att det förslag, Stats-Utskottet afgifvit i fråga om sättet för beredande af hjälp och anskaffande af dertill nödiga medel, är sådant att det utan fara för statskrediten i alla afseenden tillfredsställer hvad dermed åsyftas, så hvarken kan eller vill jag taga på mitt ansvar att hafva sagt nej till det ifrågavarande förslaget och derigenom möjligen bidragit till olyckor för landet, hvilkas omfång knappt kunna för närvarande öfverskådas, men hvilka kunna blifva ganska betydliga. Då jag derjemte efter den sorgfälliga utredning, som Stats-Utskottet egnat detta ärende, och efter den lika sorgfälliga dryftning, som detsamma undergått i vår dagbladspress, icke finner det vara angeläget att åtminstone för närvarande inlåta mig på detaljerna i frågan, så inskränker jag mig till att helt enkelt tillstyrka bifall till Utskottets förslag icke blott i det nu föredragna momentet utan äfven i de följande momenten af den första punkten och tillika uttala den förhoppning, att hvad Kammaren i dag beslutar i denna fråga måtte ske i en lycklig stund och vara till bättnad för landet.

Grefve Posse, Knut: För att med någon framgång och hopp att lyckas kunna bidraga till afhjelpande af den betryckta ställningen i landet, har jag ansett det vara nödvändigt att söka göra klart för mig de olika orsaker, hvilka kunnat så häftigt inverka på densamma. Jag har dervid icke kunnat undgå att finna, att flere särskilda anledningar förefinnas till den kris, hvilken, enligt hvad jag af flere äldre personer hört, lär vara svårare, än någon föregående under deras lifstid varit i vårt land. Efter den pröfning, jag härutinnan företagit, har jag funnit, att väsentligen tre orsaker samverkat till den nuvarande ställningen. Först de finansiella svårigheter, som började i Amerika för några år sedan och hvilka gjort sin rund öfver hela världen. Det är dock icke härom vi nu hafva att yttra oss eller härför vi skola söka bote-medel; ty dessa svårigheter kunna endast afhjelpas genom tålmod, förtröstan, sparsamhet och möjligen andra ekonomiska åtgärder, än som nu kunna ifrågasättas, och de äro icke heller föremål för det nu afgifna betänkandet. Men dessutom förefinnas två andra orsaker till krisen, nemligen först det öfvermod, hvilket såväl staten som enskilde, ingen nämnd och ingen glömd, låtit kom-

ma sig till last särskildt i fråga om jernvägsbyggnader. Det har utvecklats en kraft, som ovilkorligen öfverstigat vår förmåga, och det är väl knappt någon ibland oss, som icke fruktat, att den stund skulle komma, inför hvilken vi nu stå. Många andra orsaker hafva härtill i sin mån bidragit, såsom vidsträckta anläggningar, dyrbara och förfelade beräkningar o. s. v.; men jernvägsanläggningarna äro väl ändock roten och upphovet till, att ställningen nu kännes så svår.

*Bildande af
en jernvägs-
hypoteksfond.
(Forts.)*

Vidare kommer härtill en tredje orsak nemligen att våra banker missuppfattat sin ställning och sträckt sin verksamhet till mansåldrar; i stället för att, då de haft penningar att förvalta på kortare tid, ingå motsvarande förbindelser, hafva de inlåtit sig i sådana, hvilka icke kunna på en mansålder fullgöras. Enligt mitt begrepp är det i synnerhet *detta*, som nu gör ställningen så vådlig och som bör i främsta rummet förpligta Riksdagen att nu söka bereda någon hjälp. Att denna hjälp icke kan åstadkommas på annat sätt än genom utländskt lån, tror jag vara så klart, att jag icke behöfver utveckla de grunder, hvarför jag kommer att med min röst biträda det nu föredragna momentet a, under förutsättning att medlen till de ifrågavarande lånen beredas genom utländsk upplåning i stället för, såsom i den Kongl. propositionen vilkorligen föreslås, in- eller utländsk.

Äro dessa åsigtter rättiga, att nu nämnda orsaker äro de förnämsta anledningarna till vårt betryck, så bör man naturligtvis söka botemedlen derefter. Jag har nämnt, att den sist omnämnda omständigheten eller att bankerna öfver höfvan utsträckt sina förbindelser gör, att ett utländskt lån bör upptagas; men jag skulle för min del önska, och tror det vara öfverensstämmande med Riksdagens värdighet, att den nu ser frågan i botten, helst som här föreligga åtskilliga enskilda motioner, som kunde gifva anledning dertill. Genom bifall till momentet a i denna punkt beredes visserligen tillfälle till hjälp för de jernvägsbolag, hvilka hafva lyckat att till borgesmän hafva solidariska bankinrättningar, så att staten utan tvekan kan lemna dem lån. Men det återstår många andra, som behöfva och borde kunna erhålla hjälp. I fråga om denna hjälp anser jag dock att, i likhet med förhållandet i afseende å dem, som genom bankerna söka sådan, man alltid bör ställa sig på den ståndpunkt, att staten derigenom icke riskerar att göra någon förlust, och att, om förlust nu måste göras, den må genast afskrifvas på vare sig jernvägsbolaget eller obligationsinnehafvarne. Fasthåller man denna synpunkt, så tror jag denna hjälp hvarken vara vådlig eller orätt, ty staten har väl till åliggande att underhjälpa kommunikationsväsendet äfven i form af jernvägar, äfven om det måste ske i större utsträckning än man hittills tänkt eller önskat sig det. Jag tror vidare, att, om man fasthåller vid den synpunkten, att staten icke bör riskera något, denna hjälp kan lemnas antingen i form af inköp eller i form af lån, och att det icke bör bero på obligationsinnehafvarne eller jernvägsbolagen att bestämma, om de få sälja eller låna. För att göra klart, haru enligt min tanke alla sådana principer borde utföras,

Bildande af
en jernvägs-
hypoteksfond.
(Forts.)

har jag derom uppsatt mina åsikter och jag har med Herr Tallmannens medgifvande fått för någon tid sedan på herrarnes bord lägga ett förslag till yrkande om återremiss för att få frågan i enlighet dermed inom Stats-Utskottet omarbetad. Jag anade icke då, att högrtrycket i våra arbeten skulle börja så tidigt, som det gjort. Jag framlade detta förslag på herrarnes bord dagen efter sedan Stats-Utskottets utlåtande inkommit. Sedan dess har hvarje dag varit så upptagen, att jag tror de flesta haft svårt att sätta sig in i detta utlåtande, och så mycket mindre har jag kunnat vänta, att någon egnat någon uppmärksamhet åt hvad jag yttrat. Nu vågar jag icke upptaga ett yrkande, som jag skulle önskat framställa, om det hade blifvit uppfattadt och deladt af några flere. För att emellertid få min åsigt i frågan förvarad i protokollet, men ändock icke behöfva upptaga Kammararens tid med uppläsande af mitt förslag, anhåller jag, att detsamma, i hvad det rör det nu föredragna momentet a, måtte få i Kammararens protokoll öfver diskussionen derom införas.

Afdelningen litt. A i det af *Grefve Posse* omförmälda förslag var af följande lydelse:

“Beträffande Kongl. Maj:ts nådiga proposition om en jernvägshypoteksfond:

a) att Riksdagen må hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla: det Kongl. Maj:t ville utfärda reglemente för en institution, som under namn af “*jernvägshypoteksbanken*” skulle hafva till ändamål:

1:o) att på nedannämnda hufvudgrunder lemna lån — i den mån ansökningar derom inkomma och emot förbindelser af allmänna inrättningar, banker och andra med af Kongl. Maj:t fastställd bolagsordning försedda kreditanstalter, mot pant af obligationer, utfärdade af svenska jernvägsbolag, som före utgången af år 1878 undfått koncession, äfvensom till sparbanker och enskilda personer, som, förutom pant af dylika obligationer, ställa sådan realsäkerhet, som kan vara tillfredsställande jemte dess enskilda förbindelse — på viss tid, dock ej längre än till slutet af år 1893 och till ett belopp af 25 millioner kronor. Dylikt lån må äfven utlemnas, mot förbindelse af enskild svensk jernvägsstyrelse, som utan öfverlemnande af obligationer lemna som säkerhet annan nöjaktig realsäkerhet för lånebeloppet.

2:o) att till Kongl. Maj:t, efter verkställd utredning i hvarje särskildt fall, afgifva yttrande när, enligt nedanstående punkt B a mom. 2, ifrågakommer, att antingen för statens räkning inköpa enskild jernvägsanläggning, eller ock enligt samma punkt lemna dylik svensk jernvägsanläggning statslån, medelst svenska, å innehafvarnes sida ouppsägbara statsobligationer;

b) samt att Riksdagen för öfrigt må besluta:

1) att medel till ofvannämnda utlåning skola beredas i mån af behof derför och tillhandahållas jernvägshypoteksbanken af fullmäktige i Riksgäldskontoret, genom försäljning af återstående

obligationer, tillhörande vare sig 1872 års i riksdaler riksmünt förskrifna statslån, eller 1875 års i tyska riksmark förskrifna statslån, eller 1878 års i pund sterling och francs förskrifna statslån, skolande fullmäktige i Riksgäldskontoret i öfrigt vid upplåningen tillvägagå på sätt de finna lämpligast och bäst befordrar statens fördel;

*Bildande af
en jernvägs-
hypoteksfond.
(Forts.)*

2) att lånesökande skola, inom den 1 Juni 1880, hos jernvägshypoteksbanken anmäla, ej allenast hvilka jernvägsobligationer de önska att som pant erbjuda, utan äfven, beträffande styrelser för enskilda svenska jernvägsbolag, sparbanker och enskilda personer, de realsäkerheter de önska att aflemna enligt ofvinstående punkt A a mom. 1, samt beloppet af det sökta lånet, likasom, inom hvilken tid, före utgången af år 1893, de vilja återbetala det lån, som erhålles; börande i fråga om återbetalningstiden iakttagas, att der lånesökandens verksamhet grundar sig på oktroj, meddelad för viss tid, återbetalningstiden ej må utöfver oktrojtiden utsträckas, dock med rätt för sådan låntagare att, om ny oktroj erhålles, få omsätta lånet till senare, vid lånets beviljande, under sådan förutsättning bestämd tid, inom utgången af år 1893.

3) att grunden vid bestämmande af pantens värde i hvarje särskildt fall beräknas så, att staten får fullt betryggande säkerhet för de beviljade lånens återbetalning på utfästa tider, samt för behörigt erläggande af den årliga räntan, som bestämmes till 5¹/₂ procent å lånebeloppet och hvilken halfårsvis erlägges;

4) att hvarje kapitalafbetalning likasom inbetalda räntemedel af jernvägshypoteksbanken genast aflemnas till Riksgäldskontoret, som dervid godtgör nämnda bank ifrågavarande inbetalningar och hvarvid ränta beräknas denna bank endast till last så högt belopp, som dessa penningar anses komma att kosta staten sjelf, och att öfverstigande belopp af räntemedel må, jemte räntevinsten för halfårsräntan, påföras ett af Riksgäldskontoret, under namn af: "*Enskilda jernvägshypoteksfonden*" bildadt konto, och från hvilket godtgöras alla arfvoden och omkostnader för jernvägshypoteksbanken, och dels bestrides betalning af de högre räntor, som möjligen under den första tiden kunde behöfva af statsverket annars utgå, för de, enligt nedannämnde punkt B a mom. 2 inköpta enskilda jernvägar, mot hvad de sjelfva i nettoafkastning lemnat och så att, med iakttagande i möjligaste måtto af vid deras inköp föreskrifna vilkor, ej något särskildt anslag af statsmedel behöfver beredas, så länge denna fond dertill lemnar tillgång, och hvilken fond skall, enligt samma punkt, ytterligare förstärkas genom ¹/₄ procent årligen af de lånebelopp, medelst i svenska statsobligationer, som till enskilda svenska jernvägsbolag, enligt Kongl. Maj:ts bestämmelser, komma att till dylika jernvägsbolag af fullmäktige i Riksgäldskontoret direkt utlemnas;

5) att de sålunda utlånta medlen efter deras återbetalning till Riksgäldskontoret skola, derest de då ej finnas erforderliga, vare sig för fortsättning af stambanebyggnaderna eller för ny-

Bildande af en jernvägs-hypoteksfond. byggnader vid statsjernvägarne, användas till påskyndande af amortering af statens skuld;

(Forts.) 6) att styrelse för den sålunda beslutade jernvägshypoteksbanken bildas på det sätt, att för en tid af tre år hvarje gång: Kongl. Maj:t förordnar ordförande;

Fullmäktige i Riksgäldskontoret förordna vice ordförande och en ledamot, samt Jernvägstrafikstyrelsen och Styrelsen för statens väg- och vattenbyggnader förordnar en ledamot hvar, allt mot arfvoden, som af Kongl. Maj:t bestämmas och hvilka tillika med öfriga kostnader bestridas af fullmäktige i Riksgäldskontoret från den under deras vård stående enskilda jernvägshypoteksfonden.

Herr Jöns Pehrsson: Vi stå nu inför den omständigheten, att vi lära icke kunna underlåta att bifalla hvad i förevarande moment är föreslaget. Men för min egen del har jag några anmärkningar att göra emot att icke Stats-Utskottet har i enlighet med Kongl. Maj:t kunnat finna, att äfven sparbankerna skulle vara berättigade att få åtnjuta detta lån. Jag har naturligtvis icke någon utsigt att få min tanke genomförd i detta hänseende, då jag ser, att samtliga Stats-Utskottets ledamöter derom hafva sin mening. Afvenså har jag icke utsigt att få min tanke genomförd på det sätt, som jag tror för min del vara det bästa, nemligen att denna lånefond öfverlemnades till Riksbanken och att de, som behöfva af den, måtte liksom andra lånesökare erhålla lån deraf mot sådan säkerhet, som Riksbankens styrelse godkänner. Det är alldeles uppenbart att på det sätt, som här är föreslaget, skall slutresultatet bli detta: att den, som nu olyckligtvis innehar en mindre värdefull obligation, han skall åtminstone kunna få dem på det sätt i värde, att han får dem belånade till något pris, som fullmäktige i Riksgäldskontoret bestämma. Men nu heter det: "de skola låna på sådant sätt, att staten har full säkerhet". Men det ligger i framtidens sköte att få utvisadt, hvilka jernvägsobligationer hafva värde, och hvilket värde dessa skola få. Jag tror derföre, att de bestämmelser, som här äro stadgade, icke äro fullt betryggande för att möjligen staten skall få sina penningar åter. Men, som sagdt, för min del anser jag detta föreslagna sätt att upphjelpa den förlägenhet, som för närvarande råder i landet, för ett palliativ, som icke kommer att fylla hvad man dermed åsyftat. Det finnes en reservant, som vill afslå allt, och jag tror att det är den rigtigaste åsigten. Dessa föreslagna få millioner hjelpa icke länge. Det enda, som hjelper, är, att det stora svenska folket börjar föra en annan hushållning, och att hvarken staten eller den enskilde skuldsätter sig. Detta är enda medlet att afhjelpa vår förlägenhet; ty vi kunna väl icke tro att så snart få igen de goda konjunkturen, som varit.

Nu kan endast den frågan uppstå, om man kan taga den hjelp såsom Utskottet föreslagit eller som Andra Kammarens reservanter vilja hafva det, eller att den skulle tagas från inhemska kapital. Af de upplysningar, som finnas i reservationen, visar det sig att det visserligen finnes massor af kapital depo-

nerade. Man skulle kunna säga, att de, som hafva dem depone- *Bildande af*
 nerade, skulle hellre kunna taga statsobligationer för dem. Men *en jernvägs-*
 jag tror att, då vi se att våra bankinrättningar hafva en obe- *hypoteksfond.*
 gagnad sedelutgifningsrätt på 50 millioner, äfven deri ligger möj-
 ligheten, att denna lilla hjälp, som vinnes genom detta lån, verk-
 ligen vore en hjälp, om icke misstroendet vore så starkt utbildadt.
 att bankerna icke våga lemna ut sina kapital. Men nu har man
 sagt, att bankerna icke våga det, derföre att de hafva skyldighet
 att inlösa sina sedlar. Men det är väl sällsynt, åtminstone i den
 allmänna mindre rörelsen, att en innehafvare af sedelmynt kommer
 och begär guldmynt derför. Jag tror att det är mycket obehöf-
 ligt, då man är säker, att de papper, man innehar, verkligen re-
 presentera det värde, de innehålla.

Nu säges, att det är nödvändigt att taga detta lån utifrån
 för att icke strypa den inhemska rörelsen och för att ännu mera
 guld skulle komma in. Jag kan icke dölja att förr eller senare
 måste vi alldeles upphöra med att skuldsätta oss på den utländ-
 ska marknaden, ty ränta och annuiteter blifva så dryga, att vi
 icke kunna betala dem. Likväl skulle jag gerna vara med om
 och ser mycket väl behovet af statens mellankomst i detta fall.
 Men förr eller senare måste svenska Riksdagen och folket slå in
 på en annan väg och icke skuldsätta sig och landet till den grad,
 att vårt lands must och mærg åtgår i ränta och annuiteter. Vi
 måste komma ihåg, att vi icke få jmföra oss med de rikare
 staterna i södern, då vi måste kämpa för hvarje öres inkomst.
 Och det kan icke nekas i en stor del af södra Sverige, som förut
 gifvit goda inkomster, der har källan utsinat, nemligen den som
 tillfört landet stora kapital genom försäljning af trävaror. Huru
 förhållandet är i andra orter känner jag icke. Man har ganska
 litet tagit i betraktande den omständighet, som torde vara en
 vigtig inkomstkälla för landet, nemligen uppodlingen af Sveriges
 jord, men det har man icke brytt sig om.

Jag skall icke tillåta mig något yrkande i detta fall, då jag
 icke ser någon möjlighet att få ändring i hvad Utskottet före-
 slagit och man nu icke har annat val än att bifalla detsamma,
 ehuru jag icke kan dölja, att det varit både klokare och rätt-
 visare, om man, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, äfven låtit spar-
 bankerna få del af dessa lån, ty då skulle nyttan deraf sprida
 sig till en stor del af svenska folket. Jag vill endast påstå, att
 en hel del sparbanksdirektioner och styrelser skulle kunna gifva
 fullt lika goda säkerheter som en del jernvägsbolag. Jag vill
 icke, på sätt den förste talaren gjorde, lemna på hand, att han
 först ville bifalla hvad Utskottet föreslagit och sedan 2:dra punk-
 ten i enlighet med reservationen. Så gerna jag skulle önska, att
 detta kunde hjälpa dem, som der äro i fråga, tror jag dock icke
 att det är rätta vägen. Men då den frågan förekommer, kan jag
 naturligtvis icke tiga stilla. För närvarande har jag icke något
 yrkande att göra, väl vetande att denna Kammare bifaller
 momentet.

*Bildande af
en jernvägs-
hypoteksfond.
(Forts.)*

Friherre Klinckowström: När den Kongl. propositionen, som ligger till grund för ifrågavarande Stats-Utskottets betänkande N:o 46, skulle remitteras till vederbörande Utskott, tog jag mig friheten att göra åtskilliga anmärkningar deremot, och på grund af de upplysningar, som jag hade sökt erhålla på näringarnes områden och rörande de allmänna finansiella förhållandena i landet, trodde jag mig befogad att neka mitt bifall till den proposition, som då af Kongl. Maj:t aflemnades. Mina anmärkningar finnas återgifna i Första Kammarens protokoll för den 26 sistlidne Februari, och slutet af mitt anförande, såsom Herrarne torde påminna sig, innehöll, att "då ingen hvarken ekonomisk eller annan allmän nöd i landet förefunnnes, för hvars mildrande i låneväg statens mellankomst behöfves";

"då den proponerade åtgärden endast afser att förekomma ekonomiska svårigheter, som några enskilda banker sjelfvållat genom obetänksamma spekulationer";

"då Riksdagen genom nu ifrågasatta låneanordning skulle skapa ett prejudikat, som skulle i närmaste framtid nödga till ökade dylika lånebehof";

"då staten behöfver stora lån för att öka Riksbankens gulfond med anledning af de stora massor sedlar, som måste utsläppas till ersättning för den beslutade indragningen af de enskilda bankernas småsedlar", -- så ansåg jag, af alla dessa skäl, Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition om bildande af en jernväghypoteksfond *icke* böra bifallas.

Sedan dess, mine herrar, har jag, så noga det varit mig möjligt, följt med alla de offentliga upplysningar, som hafva kunnat erhållas angående såväl de allmänna näringarne som de finansiella förhållandena, och de hafva mer och mer stärkt mig i den fasta öfvertygelsen, att här icke förelåg, på botten af denna fråga, något annat än att understödja några enskilda banker, som hafva inlöst eller öfvertagit en mängd mindre värdefulla jernvägsobligationer och derigenom fastläst de kapital, som verkligen kunde hafva blifvit mycket bättre använda. När man talar om en stor ekonomisk nöd i landet och finansiella svårigheter, är det väl ändå märkvärdigt att, när man följer med, jag tager nu exempelvis hvad som öfver kapitalbildningen sagts, man får i det afseende en alldeles motsatt åsigt. Riksbanken tiil exempel, om jag blott tager i betraktande perioden från början af år 1878, hade då på depositioner samt upp- och afskrifningsräkning 17 millioner; nu, den 31 Mars, hade dessa depositioner ökats till 26,800,000. Hvad de enskilda bankerna angår, så är det en sanning, att dessa förete ett alldeles motsatt och egendomligt förhållande. Ty deras af enskilde anförtrödda depositioner samt på upp- och afskrifningsräkning insatta medel belöpte sig den sista Januari 1878 till 165 millioner och de hafva nu sjunkit ned ända till 159 millioner; men kreditaktiebolagen hafva hållit sig ungefär på samma belopp under hela detta $\frac{3}{4}$ år, nemligen på 48 millioner depositioner samt upp- och afskrifningsmedel. Således finna vi, om vi sammanlägga dessa de enskilda bankinrättningarne anförtrödda penningar, så

utgjorde de den 31 Januari 1878 230,900,000 och för närvarande den 31 Mars 234,700,000. Detta de enskildes till bankerna anförtrödda kapital har således ökats med nära 4 millioner. Icke kan man precis säga att det utmärker någon ekonomisk förlägenhet. Men när jag sammanställer det med de enskilda bankernas lemnade depositioner och upp- och afskrifningsräkning, ja, då visar sig verkligen ett minskadt förtroende, som går löst på nära 6 millioner, och jag erkänner, att det är ett minskadt förtroende, som måhända en och annan bank har sig sjelf att tacka för och som dessa banker gjort bättre i att söka återvinna genom tjenliga åtgärder än att förverka densamma och tigga staten om hjälp för att bringa dem ur deras förlägenhet.

*Bildande af
en jernvägs-
hypoteksfond.
(Forts.)*

Men jag hoppas, att andra enskildt ointresserade personers ord skola väga mer än dessa bankers egennyttiga anspråk; ty hela den ifrågasatta understödsåtgärden, som nu påkallas, reduceras helt enkelt till ett understöd åt några enskilda banker, och derigenom får frågan, i mina ögon åtminstone, ett helt annat utseende.

De enskilda bankerna, mine herrar, hafva så stor fördel utaf hos dem deponerade medel, att det är mer än oförlätligt, att de, efter min övertygelse, motsvara förtroendet på sådant sätt, att om det så fortfar ännu någon tid, så kunde de icke utan största svårighet uppfylla sina förbindelser mot den publik, som har anförtrött dem sina kapital. Vi veta att om vi jemföra ut- och inlåningsräntan på depositioner samt på upp- och afskrifningsräkningarna, så finna vi då, att på upp- och afskrifningsräkning finnas 33,700,000, hvarå medelräntan, om man jemför räntesatserna, som finnas bifogade redogörelsen för dessa banker, uppgå till 3 procent, som blir 1,011,000 kronor, på depositioner 173,100,000, och medeltalsräntan för detta slags medel, beräknad efter 5 procent, blir 8,651,000 kronor; således för 206,800,000, som nämnda banker ega af enskilda penningdepositioner, skulle bankerna erlægga en ränta af omkring 9,661,000. Men deremot är utlåningsräntan från dessa banker på hela detta penningbelopp icke för högt taget, då det värderas — med allt amorterings- och kommissionsarfvo de med mera — till 7,6 procent, och det representerar en summa af 14,776,000 kronor, således enskilda bankernas vinst på detta förtroende af den lånegifvande allmänheten 4,815,000 kronor. Dertill kommer vinsten på omkring 40 millioner kronor i årligt medeltal utelöpande privatbanksedlar, som å 3 procent lemna en vinst af 1,200,000 kronor, äfven den beroende på allmänhetens förtroende. Häraf synes klart, att bankernas vinst är så högst betydlig på den rörelse de drifva, att det förefaller mig vara högst obetänksamt att genom ytterligare lån öka den stora vinst de redan hafva. Enligt 1877 års bokslut hade nemligen de enskilda bankerna på sina grundfonder en vinst af, sammanlagdt, 11,9 procent; och sammanlägger man både grund- och reservfonder, så blir vinsten 10 procent. En rörelse som kan lemna så stor vinst, bör verkligen kunna sköta sig sjelf. "Men" — säga de herrar, som plädera för denna lånefråga — "det är icke så mycket de enskilda

*Bildande af
en jernvägs-
hypoteksfond.*
(Forts.)

bankerna, som här äro i fråga, utan fastmera den stora allmänheten, som är van att till dem vända sig för att erhålla lån.“ Jag är fullt viss om, att, om dessa 23 millioner, som här äro i fråga, skulle blifva af Riksdagen beviljade, så skulle större delen blifva af de enskilda bankerna uppslukad för att dermed liqvidera så beskaffade skulder å utrikes och inrikes ort, som icke tåla vid att förhalas med; och jag tror, att de större och mindre näringarne, hvilka äro lånebehöfvande, skulle erhålla litet eller alldeles intet af denna försträckning från statens sida. Bankerna, som, på sätt jag nyss nämnde, hafva sammanskrapat på enskild verksamhet sådana stora summor, hade under förflutna tider, då det var godt om penningar och man ännu icke kommit under fund med det mindre goda värde, som låg i en obligation hos banken, lånat ut och upphjelpat företag, som till stor del befunnos ganska omogna, och isynnerhet understödt jernvägsbyggande, som i den utsträckning det tagit ännu mindre kan gillas, hvad än af dem må sägas. som förfakta i denna Kammare de enskilda bankernas fördelar. Jag vill äfven nämna, att när 3 stycken motioner i Februari månad inkommo i denna Kammare angående understöd, som det hette, åt näringarne, så yttrade en känd talare på stockholmsbanken följande förebråelse mot regeringen:

“Jag ber att få återkalla i minnet, huru som under de sistförflutna åren, då en mängd enskilda jernvägar byggdes, regeringen gjort ingenting för att få dessa jernvägar byggda på solid grund, jag menar i ekonomiskt eller finansielt afseende, utan regeringen har tvärtom främjat, att allt för svaga jernvägsbolag kommit till stånd genom att sanktionera bolagsordningar hurudana som helst, och lemna jernvägskoncessioner åt hvem som helst, så att den ena jernvägen kommit att konkurrera med den andra, hvarigenom ingendera kunnat bära sig. Jag vill härmed visserligen icke säga, att detta varit ett planmessigt anlagdt förfaringssätt af regeringen, men att så skett, som jag nu beskrifvit, är dock ett faktum, och jag vågar påstå, att det sätt, hvarpå statsmakterna behandlat jernvägsfrågorna i vårt land, är *utgångspunkten* till de olyckor som nu hota oss“.

När man hörde dessa ord, påminde de mig mycket om den evangeliska liknelsen om grandet och bjelken. Herr Wallenberg såg grandet i regeringens ögon, men icke bjelken i de enskilda bankernas. Han hade rätt i att det ligger på regeringens ansvar — jag erkänner det villigt — ganska mycket rörande enskilda jernvägars koncession, den uppmuntran de rönt och det kanske alltför lättsinniga fastställandet af deras bolagsordningar, utan tillräcklig granskning af desamma. Men på samma gång kan man icke underlåta medgifva, att de enskilda bankerna hafva på sig tagit drygt ansvar af den obetänksamheten. Ty, hvilka hafva understödt jernvägsbyggandet med rikliga medel, om icke de enskilda bankerna? Hvilka hafva uppmuntrat dem — när hvarken ränta eller obligationsskuld räckt till för detta byggande — att i bankerna få en sväfvande skuld, som är rätt betydlig, och jag kommer snart nog dertill — och till deras bedröfliga finansiella

förhållanden? Jo, de enskilda bankerna. Om man granskar det antal aktier och obligationer, som finnas i de enskilda bankernas portföljer, så finner man deraf, att det är ett ganska betydligt belopp. Men hvad som dervid är det märkvärdigaste och som jag icke kan underlåta att fästa Kammarens uppmärksamhet på, är, att när samtliga enskilda bankerna den 31 Mars detta år hade räntebärande obligationer — sannolikt större delen jernvägsobligationer — till ett belopp af något öfver 24 millioner och dessutom kassa-hypotek för lån, publika papper och dylika obligationer till sammanlagdt 28 $\frac{1}{2}$ millioner; så egde 2 banker i riket, nemligen Stockholms och skånska bankerna, till ett belopp af 12 millioner af dessa papper. Således är det slutligen dessa 2 banker, som jag förmodar äro i största betryck rörande afyttringen af dessa papper, som under nu varande förhållanden lemna liten eller alldeles ingen ränta. Det kan icke vara annat än nyttigt att känna till dessa jemförelser mellan de olika bankerna, för att egentligen få se, hvarom här är fråga, och efter min tanke belöper sig denna fråga till slutet endast hvad omkring halfva lånebeloppet beträffar att åt ifrågavarande tvenne banker lemna ett understöd mot mindre goda hypotek, för att lemna dem kontanta medel att dermed hjälpa dem ur deras sjelfförvållade förlägenhet.

*Bildande af
en jernvägs-
hypoteksfond.*
(Forts.)

Är det nu skäl, att Riksdagen lemna ett lån på 20 å 30 millioner för att understödja så beskaffade lånsökande, som jag nyss nämnde? Är det skäl, att den i utbyte mot penningar endast erhåller hypotek af mindre godt värde, som till stor del åtminstone komma att lemna liten eller alls ingen ränta, och hvad värde dessa hypotek komma att få i framtiden, det vete Gud? Är det skäl, att lemna ut så stora belopp af understöd utan att näringarne i sin helhet deraf få annat än en högst obetydlig fördel, och slutligen utan att de många jernvägsbolag i riket, som verkligen äro i behof af statshjelp, på tillräckligt sätt af denna lånefond komma att understödjas? Jag tror det icke, utan hufvudsaken är väl ändå, att det här egentligen är fråga om att understödja några enskilda banker. I det fallet vill jag fästa herrarnes uppmärksamhet på ett förbehåll som gjordes, när inrättandet af enskilda banker eller diskonter beslöts af då varande Rikets Ständer. Det finnes i den Kongl. kungörelsen rörande dessa bankers första organiserande af den 14 Januari 1824 en 4:de paragraf, som innehåller: — — "kommandes likväl vid hvarje särskildt tillstånd till inrättande af enskilda diskonter, den uttryckliga förklaring att fogas, att samma inrättningar hvarken nu eller någonsin framdeles skola kunna påräkna något understöd af allmänna medel, samt att under ingen förevändning staten må kunna blifva mera i deras än i andra enskilda företag inblandad eller på något sätt komma att bidraga till deras upprätthållande eller utredning". Man kan svara mig, att denna paragraf och detta förbehåll, som existerade och intogs i då varande författningar rörande de enskilda bankerna ända till 1864, sedermera uttryckligen upphäfdes genom Kongl. kungörelsen af den 20 Maj 1864. Jag vet nog det och jag vet också, hvilken finansminister det var, som utströk detta

Bildande af förbehåll och på hvilken tillskyndande utstrykandet af denna en jernvägshypoteksfond. (Forts.)
 Rikssens Ständers och regeringens tanke år 1824 rörande de enskilda bankerna och deras rätt att få understöd. Hvad således det nu ifrågasatta länet beträffar, så kan jag för min del icke annat än instämma i den reservation, som Herr Grefve Mörner afgifvit i detta hänseende och som lyder sålunda:

“Öfvertygad att “den förlägenhet, som, efter hvad från flera orter förspörjes, för närvarande trycker näringslifvet och den allmänna rörelsen“, beror af sådana förhållanden, som icke kunna afhjelpas eller undanröddjas genom upptagande af statslån, och att en sådan upplåning och derefter följande utlåning, som här är ifrågasatt, icke ligger inom området för statens åtgöranden och icke är för staten gagnelig, har jag ansett mig böra yrka *afslag* å Kongl. Maj:ts i ärendet afgifna nädiga proposition N:o 29 äfvensom å Stats-Utskottets af nämnda Kongl. proposition föranledda förslag i punkten 1:o af förestående utlåtande.“

Man må icke tro, att jag är kall och liknöjd för det betryck, som kan finnas i många afseenden inom landet; jag är tvärt om öfvertygad derom, att något både *bör* och *måste* göras från statsmakternas sida för att rädda en mängd enskilda personer från undergång. Jag anser dock, att denna hjälp bör vara rättvis och fruktbringande och hjälpen bör komma direkt utan alla egennyttiga mellanhänder, och på samma gång jag således tror, att staten bör rädda från undergång en stor näring, nemligen de enskilda jernvägarne, är jag likväl öfvertygad om, att detta bör ske på ett för staten mindre kostsam sätt, än det nu föreslagna, och så *kan* också utan tvifvel ske.

Jag öfvergår således till senare delen af mitt anförande, nemligen rörande den hjälp, som anses böra lemnas och den form, under hvilken denna hjälp bör lemnas. I det fallet vill jag i förbigående blott nämna, att då — jag vill minnas det var i Februari månad — chefen för Finansdepartementet hit till Stockholm hade sammankallat åtskilliga direktörer för enskilda banker för att höra dem i denna viktiga fråga och man föreslog ett slags hypoteksfond eller understödsfond för att skydda deras intressen rörande enskilda jernvägars obligationer, så, om jag får rätta mig efter uppgifter af de allmänna tidningarne, förkastade de sammanträdande bankmännen — elfva till antalet — enhälligt det förslag, som chefen för Finansdepartementet gjorde dem, nemligen att bankerna skulle ingå såsom delegare, vid bildandet af en jernvägshypotekskassa, till 5 eller 10 procent af deras lånebehof, och att staten skulle tillsläppa resten i statsobligationer. Hvad kassan vidare behöfde, skulle genom upplåning anskaffas. Obligationerna skulle vid belåning tagas till ett pris, som bestämdes af jernvägens nettoafkastning; men kunde tagas till högre pris, efter styrelsens bepröfvande, i händelse hopp funnes att afkastningen skulle stiga. Styrelsen skulle bestå af en af Kongl. Maj:ts utsedd ordförande, en ledamot utsedd af Riksbanken, en af Riksgäldskontoret och två af de i kassan delegande bankerna. De förklarade sig samtliga

mot detta förslag och ansågo det hvarken praktiskt eller utförbart. Jag tror att detta mera än något annat bevisar, att bankerna i allmänhet äro litet eller intet berörda af denna obligationsfråga och att det blott är några få banker, som kommit i betryckt ställning i följd af innehafvandet af dessa obligationer, och jag har nyss visat, att det särskildt är två banker, som hafva sina portföljer synnerligen uppfyllda med sådana obligationer.

Bildande af
en jernvägs-
hypoteksfond.
(Forts.)

Att emellertid nu något måste göras för de enskilda jernvägarnes intressen, det ber jag herrarne att med några få uppgifter få påvisa. Under år 1878 var den finansiella ställningen för många enskilda jernvägar, tillsammans representerande en banlängd af nära 85 mil, högst bedröflig, såsom tydligen framgår af följande beslut, fattade vid dessa jernvägsbolags ordinarie bolagsstämmor: *Nora*—*Karlskoga* jernväg hade bolagsstämma i September 1878. Dervid forekom följande: på förslag af styrelsen beslöts att göra en framställning till Kongl. Maj:t om att Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att antingen försträcka bolaget 4 millioner kronor mot 3 procent ränta under de 10 första åren och sedermera mot 5 procent, deraf 1 procent amortering, eller att staten skulle inköpa banan till ett pris af 500,000 kr. per mil (10,6 mil). Om staten icke mellankomme, vore bolagets hela existens hotad, hvilket på ett särdeles ogynsamt sätt skulle inverka på hela bygdens förhållanden och mest på jernhandteringen. Som bekant har Kongl. Maj:t i Mars 1879 afslagit ansökningen.

Stockholm—*Westerås*—*Bergslagens* jernväg: styrelsen har icke kunnat infria den kupong å det af Stockholms stad räntegarantade 5 procent-lån å 5 millioner, hvilken kupong förföll den 1 Juli 1878. *Trafikbolagets* redogörelse utvisar en brist för 1877 af 171,751 kr., hvilken betäckts af bolagets kapitaltillgång.

Östra Wermlands jernväg: styrelsen har sett sig nödsakad att begära statens mellankomst på det sätt, att staten skulle uppköpa obligationer till ett belopp af 147,000 kr. och dessutom lemna bolaget ett lån af 500,000 kr. eller motsvarande summa i obligationer å 90 procent.

Hallsberg—*Motala*—*Mjölby*-banans bedröfliga belägenhet är herrarne väl bekant. Banan har hembjudits staten till inköp för ett pris af 5,310,000 kr. Den 10 Mars 1879 försattes bolaget i konkurs: tillgångar 5,641,890 kr. och skulder 5,825,005 kr. Den 12 Mars innevarande år inlemnade Friherre af Ugglas motion om banans inköp af staten för 5 millioner kr. i statsobligationer å 3 procent att amorteras inom 1899 års utgång.

Nora—*Ervalla* bolag: på ordinarie bolagsstämma den 25 September 1878 beslöts provisoriskt att erbjuda jernvägen till inköp af staten för 500,000 kr. pr mil. Saken skulle definitivt afgöras på extraordinarie stämma den 25 November samma år. Hvilket beslut der fattades, känner jag icke.

Frövi—*Ludvika* jernvägsbolag: banan tillhör ett engelskt bolag och bolagets styrelse har sitt säte i London. Bolaget försattes den 25 April innevarande år i frivillig liquidation. Nettoinkom-

Bildande af en jernvägs-hypoteksfond. (Forts.) sten af banan, som år 1876 utgjorde 14,385 £ och år 1877 utgjorde 8,151 £, hade år 1878 sjunkit till 4,988 £ sterling.

Nässjö—Oskarshamns bolag: enligt beslut fattadt på ordinarie bolagsstämma den 11 Juni 1878 erhålla obligationsinnehafvarne under 5 år endast 2½ procent utdelning; återstoden räntor betalas med bolagets uppsägbara skuldförbindelser med 5 procent årlig ränta. Bolagets förlust utgjorde år 1876: 186,449 kr. samt år 1877 ett belopp af 101,735 kronor.

Oxelösund—Flen—Westmanlands jernväg: styrelsen har tillkännagifvit, att bolaget icke kunde infria de den 1 Juli 1878 förfallna obligationskupongerna. Det beslöts att utfärda inbjudning till aktieegarne att sammanskjuta 260,000 kr. för att dermed inlösa kupongerna. Vid stämman i November 1878 upplystes, att inga medel kunde af aktieegarne erhållas, hvarför det beslöts att hos långifvarne anhålla om anstånd tills vidare med skuldens betalande. Derjemte beslöts, att hos Kongl. Maj:t göra framställning om erhållande af ett räntefritt lån å 1 million kr. af allmänna medel.

Wimmerby—Hultsfreds bolag: nämnda jernvägsbolags direktion har tillkännagifvit, att på grund af minskad trafikinkomst någon ränta icke den 1 Maj 1879 kunnat erläggas på det obligationslån bolaget upptagit.

Herrarne finna af dessa uppgifter, att det står ganska illa till med åtskilliga enskilda jernvägsbolags affärsförhållanden. Ser man nu på de enskilda jernvägsbolagens affärsförhållanden, så vidt detta är genom de årliga revisionsberättelserna känt, så är det visserligen sant, att det är ett mycket vanskligt ämne att behandla, därför att — illa nog — icke några andra jernvägsbolag hafva skyldighet att inkomma till Civildepartementet med sina revisionsberättelser än de, som åtnjuta understöd af allmänna medel, vare sig under form af anslag eller lån. Antalet af sådana bolag utgör dock ungefär halfva antalet af samtliga jernvägsbolag i riket, och om man gör ett sammandrag af dessa bolags revisionsberättelser för trafikåret 1877, så framstå likväl deraf förhållanden, hvaraf man utan fruktan för misstag rörande det hela kan bilda sig ett något så när riktigt begrepp om deras affärsställning. Jag skall därför bedja att ur det sammandrag af bolagens revisionsberättelser, jag gjort mig mödan att verkställa, i största korthet få anföra några siffror. Huru flertalet af de enskilda jernvägsbolagens affärsförhållanden gestalta sig, framgår af följande uppgifter: För 25 bolag representerande 159,6 mil utgjorde anläggningskostnaden 91,756,293 kronor; inbetalda aktier 34,459,712 kr. och deras obligationsskuld steg till 36,109,400 kr., återstående statslån till 23,723,252 kr. och den sväfvande skulden till 16,392,576 kr. Nettoevenuen utgjorde år 1877 endast 3,198,475 kr. eller 3,48 procent af kapitalet. Men om jag från dessa bolag afskiljer Wexjö—Alfvesta banan, som gifvit 11,79 procent, Söderhamns-banan, som gifvit 16,13 procent, Gefle—Dala banan, som gifvit 10,01 procent, Hudiksvall—Näsvikens bana, som gifvit 11,36 procent, och Köping—Uttersbergs banan, som lemnat 7,63 procent —

då återstår det för de öfriga 20 bolagen med en längd af 143 mil och en byggnadskostnad af 81,945,198 kr. en nettorevenue af endast 2,206,632 kr. eller 2,69 procent å byggnadskostnaden. Antager jag nu endast 5 procent ränta å obligationslånen, statsskulden och den sväfvande skulden — och det finner nog en hvar af herrarne, som haft att göra med anskaffandet af lån för jernvägar, i synnerhet sväfvande lån, att det är ganska lågt tilltaget, i ty att man ofta får betala 6, 7 eller 8, ja till och med 9 procent för att erhålla sådana lån — antager jag således endast 5 procent ränta på nyssnämnda skuldposter, sammanlagdt 72,000,000 kr., så utgör den årliga räntan 3,616,085 kr., och då dessa bolags netto-behållning år 1877, såsom ofvan nämndes, blott utgjorde 2,206,632 kr.; så uppstår här en årlig brist af 1,409,453 kr., som måste täckas genom lån eller tillskott af aktieegarne, hvilka dessutom förlora *räntan* på hela sitt inestående aktiekapital, 32,480,793 kr., som efter 5 procent gör 1,624,039 kr. Således hafva dessa 20 bolag, mine herrar, att svara för en årlig utbetalning af omkring 3,000,000 kr., som är fördelad ensamt på aktieegarne. Om någon belägenhet är bekymmersam och oroande, så är det väl den, som framställes af denna tablå, hvilken jag här haft äran att framlägga för Kammaren, och det synes mig vara mycket viktigare att taga frågan om denna storartade, men högeligen tryckta och mot ruin lutande industri i skärskådande och behandling, än att sysselsätta sig med några få enskilda bankers tillfälliga förlägenhet, som blott föranledts af deras oförsigtiga obligationsspekulationer.

Jag har äfven tänkt mig det sätt, hvarpå dessa frågor skulle kunna uppgöras. Det borde nemligen enligt min åsigt ske på det sätt, att staten skulle åtaga sig att åt de jernvägar, som icke kunde bestå utan statens mellankomst och som vore af den beskaffenhet, att de sammanbunde statsbanor eller utmynnade deri och tillika hade samma spårvidd som statens jernvägar, lemna det understöd, som kunde finnas nödigt, genom att inlösa dessa banor till det pris, som de kunde anses värda, nemligen en summa motsvarande medeltalet af deras nettorevenue under fem år eller, om jernvägarne icke trafikerats så lång tid, medeltalet af nettorevenue under den tid de trafikerats. Jag vill nu söka framställa, huru de finansiella förhållandena skulle gestalta sig för de banor, som uppfylla dessa tvenne vilkor.

Af Sveriges enskilda jernvägar, som hafva samband med stambanorna och tillika hafva samma spårvidd som dessa, nemligen 4,88 fot, voro vid 1877 års slut ett antal af 25 till allmän trafik upplåtna. Om man då anser, att 5 af dessa banor hafva sådana inkomstförhållanden, att de icke behöfva anlita statens hjälp, d. v. s. att deras nettorevenue utgör *minst* 5 procent mot byggnadskostnaden och att de således kunna bestrida sina obligationsförbindelser, så återstår det endast ett antal af 20 banor, som skulle kunna komma i fråga att af staten på de nyss uppgifna villkoren inlösas. Dessa banor representera sammanlagdt en längd af 154,5 mil med en anläggningsskostnad af 104,013,110 kr., deraf staten

*Bildande af
en jernvägs-
hypoteksfond.*
(Forts.)

*Bildande af
en jernvägs-
hypoteksfond.*
(Forts.)

vid slutet af år 1877 hade att fordra för försträckta lån 9,838,454 kr. Nämnda banor utvisa för år 1877 en nettointkomst af 2,133,783 kr., som, jemförd med anläggningskostnaden, utgör 2,02 procent. Om man räknar efter 5 procent, så skulle denna nettointkomst icke representera större kapital än 42,260,000 kr., hvaraf staten för lemnade lån har en återstod att fordra, som år 1877 den 31 December utgjorde 9,838,454 kr. Om jag till dessa banor ytterligare lägger Frövi—Ludvika-banan — den eges, såsom herrarne säkert alla känna, af ett engelskt bolag — hvilken bana har 9,2 mils längd med en anläggningskostnad af 11,370,000 kr., en obligationsskuld af 8,910,000 kr. och en nettointkomst af 1,13 procent, samt dessutom en andra jernväg, nemligen Oxelösund—Flen—Westmanlands, som äfven till stor del innehafves af engelske egare, hvilken bana har en längd af 14,6 mil med omkring 12 millioners anläggningskostnad och en nettoincome af 0,20 procent år 1877, så skulle visserligen statens inlösningssumma betydligt ökas, men jag har velat nämna detta blott för att hafva anført *alla* de banor, som mig veterligen skulle kunna komma i fråga att sortera under den ofvan nämnda kategori af banor, som staten borde inköpa. Vill man deremot, såsom jag anser riktigast, anse att icke *andra banor* böra komma i fråga att inköpas än de, som jemte det att de uppfylla de nyss nämnda två hufvudvilkoren, äfven i det afseendet öfverensstämma med stambanorna, att de hafva samma minimiräsvigt per fot som dessa, då bortfalla en mängd af ofvan inräknade bolag och det kommer att återstå endast 5 banor med 33,5 mils längd, 20,365,539 kronors anläggningskostnad samt 439,292 kronors nettobehållning år 1877. Derå inbetalda aktier utgöra en summa af 5,724,800 kronor, obligationsskulden 10,781,100 kr. och den sväfvande skulden 4,140,178 kr. Bedömes värdet af dessa banor efter nettoincome, så skulle detta värde å 5 procent representera ett kapital af 8,784,000 kr., deraf staten redan har att fordra i återstående lån ett belopp af 1,079,608 kr.

Skulle till *denna* kategori af enskilda jernbanor äfven läggas Frövi—Ludvika och Oxelösund—Flen—Westmanlands jernvägar, som äfven uppfylla vilkoren och som hafva sammanlagdt 23,8 mils längd, 23,370,000 kronors anläggningskostnad och en nettoreserv af 153,944 kronor eller 0,65 procent af anläggningskostnaden, år 1877, så skulle detta kapitaliseradt å 5 procent utgöra 3,078,880 kronor.

Ifrån dels de ekonomiska förhållanden, jag här tagit mig friheten framställa, dels det farliga tillstånd, hvori till följd deraf de enskilda jernbanorna sig befinna, öfvergår jag nu till det sätt, hvarpå statens hjälp och biträde skulle lemnas. Jag är öfvertygad om, att denna hjälp bör lemnas på det sätt, att staten skulle inrätta ett uppsägbart lånesystem, uppsägbart från statens sida, hvilket skulle åstadkommas derigenom, att staten utlemnade obligationer med 4 eller 5 procent ränta — jag lemnar derhän hvilketdera vore bäst — och för dem inlöste enskilda jernvägar efter deras *verkliga* värde. Detta förslag om ett fonderadt statsskuldsystem med uppsägbara obligationer ställer jag mycket

högre än sjelfva inlösen af jernvägarne. Min öfvertygelse är, att, derest icke statsmakterna söka åstadkomma något sådant, löpa vi fara att med det sätt, hvarpå vi tillvägagå för att anskaffa medel för statens behof, inledas i så betydliga skulder och bringa amorteringar och räntor att uppgå till så betydliga belopp, att vi sluta med att ruinera oss. Denna fråga om ouppsägbara obligationer är en gammal fråga, som flera gånger med stor sakkänedom blifvit framställd af åtskillige riksdagsmän. Jag vill i detta afseende endast omnämna, att en person på stockholmsbanken, herr Wallenberg, för hvilkens finansiella kunskaper och erfarenhet jag har stor aktning, när de icke komma i konflikt med egna enskilda intressen, har vid åtskilliga riksdagar upptagit denna fråga i motionsväg. Jag vill blott nämna, att redan vid 1870 års riksdag, då ännu herr Wallenberg, tror jag, var ledamot af Stats-Utskottet, gjorde han ett förslag, som återfinnes i Utskottets betänkande N:o 77, deri det förordades ett svenskt fondsystem. Detta förslag kom såsom alternativt förslag från Utskottet, men dess framställning lyckades icke vinna Riksdagens bifall. Vid 1871 års riksdag väcktes af herr Wallenberg motionen N:o 28, deri han föreslår ett svenskt fondsystem grundadt på 4 procents ouppsägbara obligationer att utfärdas af Riksgäldskontoret, och skulle räntan förskottsvis hvarje halfår betalas, samt första upplåningen stadna vid endast två millioner karoliner. Detta lån skulle tjena till inköp af äldre statsobligationer, bestridande af statens jernvägsbyggnader samt utlåning till privata jernvägsbolag. Vid 1872 års riksdag återkommer Herr Wallenberg i motionen N:o 23 till samma ämne. Han föreslår deri, att Riksgäldskontoret skulle få verkställa beslutad upplåning medelst ouppsägbara 4 procents obligationer, derå halfårsvis räntan skulle betalas; att dessa obligationer skulle få säljas till lägst 83 procent, och att dylika obligationer äfven skulle få ytterligare utsläppas för att dermed inköpa statens äldre obligationer. Vid 1874 års riksdag inlemnade Herr Wallenberg motionen N:o 13, deri han föreslog, att nya andelen af lånebehofven vid nämnda riksdag, tolf millioner, skulle af Riksgäldskontoret upplånas mot ouppsägbara statsobligationer å 4 procent att halfårsvis betalas.

Jag behöfver icke för de herrar, som något litet sysselsatt sig med detta ämne, omtala de stora fördelar, som ett sådant fonderadt statsobligationssystem skulle medföra både för landet i dess helhet och synnerligast för statsverket. Jag tror, att fördelarne äro så stora, att man icke ett ögonblick borde tveka att förskaffa sig dem. Deraf skulle nemligen uppstå sparsamhet och ordning i statshushållningen. En årlig del af inkomsterna skulle afsättas till inköp af dessa obligationer, t. ex. halfva bankovinsten. De enskilda besparingarna skulle med begärlighet söka åtkomma dessa prima papper. Räntan komme otvifvelaktigt att i allmänhet nedtingas. Förtroendet till landets kredit komme att ökas. Stora besparingar skulle åstadkommas genom lägre räntor å statens skuld, hvilka räntor komme att stadna inom landet. — Herrarne veta, att för den skuld, vi nu hafva, utgår omkring 12 millioner kronor i rän-

*Bildande af
en jernvägs-
hypoteksfond.
(Forts.)*

*Bildande af
en jernvägs-
hypoteksfond.*
(Forts.)

och amortering till främmande länder. — Möjligheten till räntekonverteringar skulle föranleda ytterligare besparingar för staten vid dess ränteliqvider. För åstadkommande af statslån behöfde inga kapitaler uppnegotieras. Våra nuvarande amorteringslån skulle småningom kunna utbytas mot ouppsägbara obligationer. Det enda inkast jag hört från deras sida, som satt sig in i dessa frågor, har varit det, att, om man införde ett så beskaffadt fondsystem, statsmakterna derigenom skulle förledas att låna utöfver verkliga behovet och att göra utgifter utan att särdeles mycket besinna deras nödvändighet, när det blefve så lätt att anskaffa medel för detsamma. Jag tror dock, att de herrar och män inom Riksdagen, som i synnerhet se på sparsamhet med statens inkomster, skulle äfven i detta fall, med ett fonderadt skuldsystem, tillse, att sparsamhet blefve iakttagen, och jag befarar ingalunda, att de icke skulle kunna göra sina åsigtger gällande. Med anledning af den långt framskridna tiden vill jag icke upptaga tiden med att omtala de fördelar, som i främmande länder åstadkommits genom dessa ouppsägbara statsskuldssystem, men den, som läst Englands och Frankrikes finansiella historia, skall icke kunna neka till det förhållande, att fördelarne varit stora.

Jag vill sålunda inskänka mig till att göra ett förslag, gäende i den riktning, jag här framställt, beträffande första punkten i Utskottets hemställan, nemligen det förslag, att Kammaren med afslag å Kongl. Maj:ts proposition angående bildande af en jernväghypoteksfond äfvensom å Stats-Utskottets i anledning deraf gjorda förslag i dess betänkande N:o 46, första punkten, ville besluta att Riksdagen i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anmäler sin åsigt beträffande understöd af enskilda jernvägar vara:

att *de* enskilda jernbanor, hvilka utmytna å eller sammanbinda statens stambanor, med samma spårvidd som dessa, och som hafva behof af statens hjälp för att kunna fortsätta sin verksamhet, böra kunna med statsmedel inlösas.

att bland dessa till inlösen af staten ifrågakommande enskilda jernbanor, *de* böra ega företråde, hvilka hafva samma eller högre rälsvigt, än minimi-rälsvigten på statens jernbanor.

att inlösen af ifrågavarande jernbanor bestämmes efter medelbeloppet af nettoinkomsten för de 5 senaste åren banan varit för allmän trafik upplåten; eller derest denna trafik ej fortgått så många år, under samtliga de år densamma fortgått.

att genom kapitalisering af nyssnämnda nettomedelinkomst efter 5 procent, det kapital uppkommer, som staten hör lemna till jernbanans inlösande.

att detta kapital lemnas uti statens *ouppsägbara*, med 4 procents ränta löpande obligationer, af Riksgäldskontoret utfärdade, och derstädes de årligen utfallande räntorna äfven liqvideras.

att Kongl. Maj:t täcktes, så skyndsamt ske kan, låta, genom sakkunnige män, verkställa en utredning, i hvilken utsträckning, och på hvilka vilkor i öfrigt det må anses för Staten fördelaktigt att förvärfva här ofvan ifrågasatta enskilda jernvägar; äfvensom hvilka åtgärder böra vidtagas och på hvad sätt och under

hvilka vilkor ett fonderadt statskuldssystem med ouppsägbara statsobligationer, i den syftning här ofvan blifvit antydt, må kunna inrättas, och, så vidt möjligt är, till nästa Riksdag nådig proposition derom afgifva.

Bildande af en jernvägs-hypoteksfond.
(Forts.)

Grefve Mörner, Oscar: Vore det ett vanligt ärende, som nu föreläge till afgörande, skulle jag sannerligen icke vid denna sena timme begärt ordet, allra minst då Kammaren med skäl kan vara utröttad af de långa tal här i dag förut hållits; men den nu föredragna punkten innefattar så genomgripande förslag, hvars lämplighet kan betviflas, att jag beklagligtvis ser mig tvungen att, ehuru högst ogerna, yttra något om mina åsikter i denna sak. Hvar och en som läst Sveriges historia och begrundat dess ekonomiska förhållanden vet, att på 1740- och 50-talen en ifrig sträfvan fanns att, som man ansåg, genom understöd ifrån statens sida och privilegier, upplifva och skapa en mängd fabriker och andra industriella anläggningar. För detta ändamål lemnades stora penningeförskott, som till en betydlig del aldrig blefvo återgåldade, och Riksbanken anlätades genom sin sedelutgifning, såsom en outtömlig penningetillgång, hvilket ledde småningom till oförmåga för Banken att fullgöra sina förbindelser och förde till den bankrutt, som ordnades genom realisationen af år 1776. Om dessa åtgärder ändå qvarlemnade blomstande näringar, kunde man väl säga, att landet deraf haft gagn, fastän bankväsendet deraf blef rubbadt; men ty värr måste man erkänna, att de mått och steg, som sålunda togos till näringarnas upphjelpande, tillskyndade dem ingen verklig båtnad. Taflan visar oss på samma gång förstörda statsfinansier, en bankruttrad riksbank och när understöden af allmänna medel icke kunde annat än högst sparsamt lemnas, ramlande näringar. Dessa fabriker, som uppväxte, icke på grund af landets behof eller egen kraft eller sådana förhållanden i öfrigt, som påkallade deras tillvaro, utan hvilka skapades genom konstlade medel, med tillhjälp af statsunderstöd, — jag hänvisar härvid till de utkomna historiska arbetena om vårt lands förhållanden under denna tid — alla dessa anstalter och inrättningar försvunno, arbetarne flyttade öfver till Ryssland, och Sverige sjönk till en ganska låg ståndpunkt i industrielt hänseende. Det var den gången som statsunderstöd åt näringarna användes. Sedan dess har en lång tid förgått, under hvilken något understödssystem från statens sida till näringarnas upphjelpande icke kommit i fråga. Kommerskollegium har visserligen haft några mindre betydliga fonder, egentligen ett arf från forntiden, ur hvilka förlagslån lemnats vissa industriidkare; men någon egentlig statshjälp i sådant afseende har ej förekommit. Nu kommer man och säger: "Här äro våra näringar i betryck, allt håller på att ramla, industrien hotas med undergång, en oberäknelig skada står för dörren, och — så nyttjar man ett uttryck, som jag hatar och afskyr — "något måste göras", detta uttryck, som gifver upphof till mera ondt än någon kan föreställa sig, som grundlägger hos allmänheten den tro, att, så snart man känner sig otillfreds-

*Bildande af
en jernvägs-
hypoteksfond.*
(Forts.)

ställd af bestående förhållanden, detta skall afhjelpas af Regeringen eller af Riksdagen, som man, utan att gifva anvisning på någon utväg, söker drifva att hitta på något, man vet icke hvad. Dessa olycksaliga ord hafva nu äfven framkommit och öfvat sitt tryck på både Regering och Riksdag. Jag skulle för min del helst vilja afslå hvad Stats-Utskottet här föreslagit; men med de svaga krafter jag eger och med min bristande förmåga att klart och tydligt öfverskåda alla punkter af detta vidsträckta område, hvarom nu är fråga, torde det förlåtas mig, om jag anser mig böra böja mig för hvad som fordras, äfven om min eftertanke vill säga mig, att de här föreslagna åtgärderna ej äro välbetänkta. Ty det finnes understundom i tidsförhållandena ett oförklarligt tvång, som drifver menniskan till saker, som hon i sjelfva verket ej vill; denna kraft rycker individen med sig, man följer med, men vet icke hvarför, men man kan icke undgå att följa, och sedan får framtiden bedömma förhållandena och granska det som skett, lycklig för egen del om lugna förhållanden medgifva dem att undgå det tryck svåra förvecklingar på vilja och tankekraft utöfva. För detta tvång måste äfven jag nu böja mig så till vida, att jag icke kan, såsom jag skulle vilja, yrka afslag på den föredragna punkten. Men, om jag då finner mig nödsakad att, om icke instämma i Utskottets hemställan, dock icke sätta mig deremot — det må vara en svaghet af mig, men genom de närvarande tidsförhållandena går en starkare anda, än att jag skulle kunna så som jag ville sätta mig deremot — så må det tillåtas mig att i några punkter — som synas mig otydliga — begära få klarhet och reda på hvad man med de nyttjade orden egentligen menar. Må hända vittnar hvad jag nu kommer att säga om oförmåga å min sida att fatta en i sig klar och tydlig framställning, men det får jag underkasta mig, det må få stå för min räkning; i alla fall skall jag ej länge upptaga Kammarrens tid.

Om jag således öfvergår till sjelfva den föredragna punkten, finner jag i mom. a.) att fullmäktige i Riksgäldskontoret skulle bemyndigas att i mån af inkommande ansökningar utlemna lån mot förbindelser af allmänna inrättningar, banker och andra med af Kongl. Maj:t fastställd bolagsordning försedda kreditanstalter etc. Här begriper jag icke riktigt hvad som menas med uttrycket "allmänna inrättningar". Skola derunder inbegripas pensionsinrättningar eller fattigvårdsinrättningar och dylikt? Jag skulle helst se, att hithörande bestämmelser, hvilka sådana de nu af fattats synas mig väl sväfvande, blefve så noggrant formulerade, att man ej behöfde vara tveksam om hvad som dermed menades. De inrättningar, jag känner, som jag skulle vilja kalla för allmänna, äro i den ställning, att jag icke kan tänka mig, att de behöfva något understöd. Har en sådan inrättnings direktion förvaltats illa, så må den stå sitt kast; men staten är efter mitt förmenande ingalunda skyldig att förgylla sådana fel. Hvad menas vidare med "banker"? Vi hafva sedelutgifvande banker, men jemväl andra penninginstitutioner, som åtminstone i allmänt tal kallas banker. Skola då äfven dessa icke sedelutgifvande banker

inrymmas under det här nyttjade ordet "banker"? Sist nämnda slags banker kunna möjligen äfven hänföras under det här begagnade uttrycket "andra med af Kongl. Maj:t fastställd bolagsordning försedda kreditanstalter"; men detta har jag ej riktigt klart för mig. Alla dessa skola nu enligt förslaget erhålla lån mot egna förbindelser med pant af obligationer eller skuldförbindelser, utfärdade af svenska jernvägsbolag, som före utgången af 1878 undfått koncession. Så heter det i punkten e): "att lånevilkoren skola bestämmas sålunda att staten, jemte fullt betryggande säkerhet för de beviljade lånens återbetalning på utfästa tider samt för behörigt gäldande af den å lånen betingade ränta, erhåller full ersättning för de ränte- och öfriga utgifter, som statens för ifrågavarande ändamål gjorda upplåning medför." Det är ett i sanning svårt uppdrag man lemnar Fullmäktige i Riksgäldskontoret. De få icke taga såsom säkerhet för lånen annat än obligationer eller skuldförbindelser, utfärdade af vissa jernvägsbolag; men mine Herrar, huru går det med dessa bolag i våra dagar? Vi se ju allt emellanåt, att de ganska oförblommeradt helt enkelt förklara att de, som det dock beskedligt säges, *tillsvidare* inställt sina utbetalningar. Då räntebetalningen på obligationerna således afstannar, torde emedlertid obligationernas eget värde blifva ganska ringa; ty kan man ej ens få ut räntan på ett utlånt kapital, lärers ofta föga utsigt vara att få igen sjelfva kapitalet. Nu kan man visserligen säga, att hvad de sedelutgifvande bankerna beträffar deras egna förbindelser lemna nöjaktig säkerhet för de erhållna lånen i alla fall; och jag tror verkligen också, att dessa banker med sina solidariskt ansvarige delegare lemna i bankernas egna skuldförbindelser säkerhet, så att hypoteken för lånen blifva en underordnad sak. Men det finnes, såsom antydt är, icke-sedelutgifvande banker, hvilka äro aktiebolag och icke behöfva förnya sina oktroyer samt icke en gång tid efter annan få sin organisation reviderad, — ehuru för Skandinaviska kreditaktiebolaget lär vara stadgadt om någon revision eller förnyelse efter 40 år. Hvad erbjuda sådana bolag egentligen för säkerhet utöfver de lemnade hypoteken? I min tanke utomordentligt ringa. Misshushålla sådana bolag med sina tillgångar — och vi hafva under denna vinter, sett en stor och mäktig dylik inrättning af sådan anledning gå öfver ända — hur vill man då begära, att Fullmäktige i Riksgäldskontoret skola gifva lån åt sådana bolag? och likväl torde dessa bolag med åberopande af Riksdagens beslut påfordra såsom en rättighet att få lån. Detta är allt saker, som jag ej kan för mig utreda. Mig vill synas att den föreslagna utlåningen kommer att hvila på ganska dålig och sväfvande grund och jag beklagar de herrar Fullmäktige i Riksgäldskontoret, som skola få ifrågavarande ganska bittra och mycket svåra uppdrag.

Jag har nu ytttrat mina hufvudsakligaste betänkligheter mot detta förslag — de kunde varit fler och mer, men den långt framskridna tiden bjuder mig att icke allt för mycket pröfva Herrarnes tålmod; jag ser att jag hållit på att tala redan tio minuter, dock

*Bildande af
en jernvägs-
hypoteksfond.
(Forts.)*

*Bildande af
en jernvägs-
hypoteksfond.
(Forts.)*

torde det kunna förlätas, när andre talare fått hålla föredrag under halfannan timma. Hvad jag anført har skett därför att jag icke kunnat alldeles tåga. I en så stor fråga har jag funnit mig tvungen att uttala mina känslor och den orsak, hvarför jag måst deltaga i ett beslut jag helst velat afböja, nemligen, att, då det påståtts att utan den statshjelp hvarom nu är tal, oberäknliga ekonomiska omstörtningar skulle inträffa, men genom hjelpen kunna användas, jag icke kunnat tilltro mig förmåga att så klart bedömma ställningen att jag vågat motsätta mig en åtgärd, som, af Regeringen föreslagen, blifvit af en stor allmänhet med synnerlig ifver omfattad.

De anmärkningar jag annars gjort i sak, borde gifva mig anledning att yrka återremiss, men den sena dag, hvarå ärendet förekommer, förbjuder mig äfven sådant. Jag hoppas att hvad jag anmärkt kan förklaras.

Herr Wallenberg: Jag har lofvat Herr Talmannen att icke begagna ordet mer än fem minuter och jag skall hålla ord, men af det myckna, Friherre Klinckowström yttrat, finnes det något, som jag icke kan lemna obesvaradt. Han har talat om "enskilda banker, som icke kunna fullgöra sina förbindelser". Jag frågar då Friherre Klinckowström: har Friherre Klinckowström någon enskild banks förbindelse i sin hand, för hvilken betalning blifvit begärd utan att erhållas? Har han *icke* det, så kan han sjelf söka reda på i lexikon, hvad hans rätta benämning borde vara! För öfrigt kan jag instämma med Friherre Klinckowström i ett annat af hans yttranden, nemligen då han sade: "jag har måhända icke lyckats öfvertyga Kammaren." I detta yttrande kan jag gifva honom fullkomligt rätt. De sifferuppgifter han lemnat och derå han grundat sina påståenden, anser jag vara af minst sagdt tvifvelaktigt värde.

Af tacksamhetskänsla mot Kammaren för de många gånger den med uppmärksamhet åhört, hvad jag yttrat i åtskilliga saker, skall jag icke tillåta mig ingå i svaromål på hvad Friherre Klinckowström yttrat emot min person.

Herr Ekman, Carl: De talare, som förut haft ordet i denna punkt, hafva yrkat bifall till den samma. Vid sådant förhållande och då den ärade talaren från elfsborgsbänken, ehuru han i ett ganska långt och vidlyftigt anförande sökte utveckla sin mening i denna fråga, likväl uttalat sin fruktan, att han icke skulle lyckas bibringa Kammarens öfrige ledamöter den uppfattning, han hade, anser jag, att det skulle vara att missbruka Kammarens tålmod att nu ingå i vederläggning af de många uppgifter, som af denne talare här blifvit lemnade. Jag anser det emellertid vara min skyldighet att, så godt jag kan, svara på de frågor, som af den värde talaren midt emot mig blifvit framställda.

Han yttrade någon tveksamhet om hvad som rätteligen borde förstås med det i den föredragna punkten förekommande uttrycket "allmänna inrättningar". Detta är samma benämning på en del

af de föreslagna låneberättigade, som i Kongl. Maj:ts proposition begagnas. Om Riksdagen lemna sitt bifall till den Kongl. propositionen på sätt Utskottet föreslagit, föreställer jag mig, att i de reglementariska föreskrifter, som skola ligga till grund för utlåningen, och hvilka af Kongl. Maj:t böra fastställas äfven närmare kommer att bestämmas, hvilka inrättningar de äro, som inrymmas under benämningen *allmänna* inrättningar. För min del har jag fattat detta uttryck så, att dermed skulle förstås sådana inrättningar, som hafva en penningeförvaltning, hvarmed åtskilliga för staten viktiga ändamål bestridas, och som i öfrigt äro till allmänhetens tjänst, såsom pensionsinrättningar och andra dermed jemförliga anstalter.

*Bildande af
en jernvägs-
hypoteksfond.
(Forts.)*

Vidare har den värde talaren hyst någon tvekan, huruvida icke de hypotek, som enligt förslaget skulle lemnas för erhållande af ifrågavarande lån, möjligen skulle blifva af tvivelaktigt värde. Äfven i detta afseende finnes ju en bestämmelse att Kongl. Maj:t i sista hand skulle, efter förslag af Fullmäktige i Riksgäldskontoret, afgöra, till hvilket värde berörda hypotek skulle få belånas. Om det äfven beklagligtvis inträffat med åtskilliga enskilda jernvägsbolag, att de ej varit i tillfälle att inlösa sina kuponger för erhållna obligationslån, kan man väl icke deraf draga den slutsats, att en fordran, som är grundad på säkerhet i en jernväg, skall vara utan allt värde, detta så mycket mindre som för allmänheten tillgängliga, tid efter annan utkommande rapporter öfver de enskilda jernvägarnes verksamhet ådagalägga, att dessa jernvägars inkomster, sedan drift- och underhållskostnaden afdragits, dock i allmänhet lemna ett öfverskott såsom en nettobehållning å det i jernvägsanläggningen nedlagda kapital. Väl är det tydligt, att ett bolag, som förbundit sig att betala annuiteter på ett erhållet lån till högre procent än som motsvaras af nettobehållningen på bolagets rörelse, varder urståndsatt att behörigen infria sina kuponger, men bolagets tillgångar måste likväl kunna anses ega det verkliga värde, som bestämmas af det genom bolagets verksamhet uppkommande öfverskott sedan utgifter för drift och underhåll äro betäckta. Det vill därför synas mig, att man genom noggrannt iakttagande af de resultat, som de enskilda jernvägarnes verksamhet lemna, bör kunna bestämma ett sådant värde för ifrågavarande hypotek, att detta värde må kunna anses fullt nöjaktigt.

Den ärade talaren medgaf att, om särskildt afseende finge fästas på omslagsreverser, som enligt förslaget skulle lemnas af låntagarne, ville han erkänna, att denna ytterligare säkerhet, då den lemnades af en enskild bank såsom låntagare, vore fullt nöjaktig, i fall jag rätt fattade hans ord. Men han ifrågasatte, då jemväl andra kreditinrättningar skulle ega att bekomma lån ur omfördälda fond, hvad värde *dessa* inrättningars förbindelser kunde tillmätas. På det spörsmålet ber jag att få svara, att efter min uppfattning äfven för de af sådana låntagare afgifna förbindelser kan bestämmas ett värde, då man har sig bekant hvilket aktiekapital blifvit i kreditinrättningen insatt, och då dessa anstalters

*Bildande af
en jernvägs-
hypoteksfond.
(Forts.)*

verksamhet är underkastad offentlig kontroll samt resultaten deraf icke hemlighållas. Det synes mig således vara temligen väl sörgt för, att icke genom en sådan lånerörelse, som här föreslagits, någon förlust bör komma att för staten uppstå. För öfrigt får jag, under åberopande af de för den här föreslagna åtgärden talande skäl, hvilka innefattas så väl i Kongl. Maj:ts proposition som i Utskottets deröfver afgifna utlåtande, vördsamt anhålla om proposition på bifall till den föredragna punkten.

Grefve Mörner, Axel: Af den reservation, som jag tagit mig friheten bifoga Utskottets nu förevarande utlåtande, torde Kammaren hafva inhemtat, att jag i denna punkt icke delat Utskottets åsigt.

Här är, såsom vi alla veta, fråga om att af den anledning, att den allmänna industrien och näringarna skulle vara i betryckt ställning, upptaga statslån, hvilka sedermera skulle utlemnas åt sådana allmänna inrättningar, som af den näst föregående talaren blifvit närmare beskrifna. Man må då fråga först och främst, om dessa penningeinrättningar, ty det är i allmänhet penningeinrättningar, som äro i fråga, kunna vara i behof af en sådan hjälp, som här ifrågasatts, och om det egentligen är i följd af öfvertagande utaf jernvägsobligationer, som de råkat i dessa svårigheter, hvilka nu skola undanrödjas. För min del har jag icke försport, att någon af dessa inrättningar har begärt eller uttalat önskan att erhålla sådan hjälp. Jag är afven öfvertygad om, att denna hjälp är för dem öfverflödig. Säkert är, att de sjelva hafva kraft och förmåga att reda de affärsförhållanden, hvari de kommit, och de förbindelser, de hafva åtagit sig. Om åter för någon sådan inrättning en tillfällig förlägenhet eller åtminstone svårighet af öfvergående natur skulle hafva inträdt, tror jag icke, man kan påstå, att denna uteslutande eller ens hufvudsakligen har sin grund i öfvertagande af jernvägsobligationer. Det torde då kunna bero på många andra olikartade förhållanden, på förbindelser, som de ingått, och hvarigenom deras disponibla fonder blifvit för längre tid fastlästa, men säkert är, att, när någon tid fått förflyta, denna oreda och denna förlägenhet är öfverstånden och saken ordnad af sig sjelf på ett både för allmänheten och inrättningarna fullt tillfredsställande sätt. Jag tror således, att ur synpunkten af dessa inrättnings behof icke finnes någon anledning till att upptaga statslån. Om åter dylika försträckningar skulle lemnas till dessa inrättningar, under förmenande att man derigenom skulle hjälpa näringarna, kan man fråga sig, om någon säkerhet finnes, att de utlemnade medlen komma näringarna till någon nytta. Det är något, som jag måhända icke kan bedöma, men det är dock ett spørsmål, som torde böra framställas. Sedermera torde man böra taga i betraktande, huruvida det för jernvägsbolagen kan vara fördelaktigt, att deras obligationer på detta sätt blifva belånade. Jag skulle tro, att för de bolag, som redan hafva sina obligationer placerade på säkra händer, om jag så får säga, hos innehafvare, som säker-

ligen icke komma att oroa bolagen, det kan vara temligen likgiltigt, om deras obligationer äro i Riksgäldskontoret eller annan penninginstitution belånade. Om åter så skulle hända, att jernvägsbolag i följd af inträffande svårigheter icke kunna fullgöra sina förbindelser utan — såsom vi sett nyligen inträffa — komma i konkurs, tror jag, att detta både för allmänheten och staten är temligen likgiltigt. Alltid blir någon egare till jernvägen. Nytt bolag bildas, och kommer att drifva trafiken, ty att nedlägga trafiken på en bana kan icke löna sig. Om då jernvägstrafiken bedrifves af det ena bolaget eller af det andra, är detta något, som är för det allmänna likgiltigt, helst när jernvägstaxorna måste granskas af Kongl. Maj:t. Jag tror således, att äfven ur denna synpunkt, anledning icke förefinnes att upptaga ett sådant lån, som här är i fråga.

*Bildande af
en jernvägs-
hypoteksfond.
(Forts.)*

Man har vidare talat om, att länets upptagande skulle vara nödvändigt för att upphjelpa näringarna. Men hvad kan då vara anledningen till, att näringarna befinna sig i en något besvärad ställning? Är det männe brist på förlagsmedel? Jag tror det icke, jag tror icke att det finnes någon brist på medel för dem bland näringsgrenarne, hvilka hafva att erbjuda säkerhet, som kunna af penningeinrättningarna gillas och antagas. Jag tror nemligen, att det finnes tillgång på penningar, men måhända mindre tillgång på tillräckliga säkerheter. Kan en dylik förlägenhet afhjelpas genom ett sådant statslån, såsom här föreslagits? För min del måste jag derå svara nej. I den nädiga propositionen omtalas, att den nuvarande förlägenheten hufvudsakligen uppkommit derigenom, att två af våra aldra förnämsta näringar, nemligen trävarurörelsen och jernindustrien, äro tryckta. Sedermera säges det på annat ställe i propositionen, att spanmålsproduktionen under år 1878 varit särdeles riklig, och att i följd deraf den torde komma att i någon mån bidra till ersättande af den minskning i värde som uppkommit å jern- och trävaru-näringarnas produkter men det anmärkes äfven, att de pris, 1878 års skörd betingat, varit så låga, att det hittills erhållna exportvärdet icke blifvit så högt som af skördens storlek kunnat förväntas. Men nu har 1878 års skörd börjat i större partier komma i handeln. I våra hamnar å flera orter se vi t. ex. stora laster af hafre, färdiga att utskickas. En följd häraf blir, att, när detta utskickats till utlandet och försålts, tillgångar uppstå, som komma att i sin mån förbättra penningställningen och derigenom äfven afhjelpa den nu rådande förlägenheten. Om än den summa, hvilken derigenom erhålles, icke blir så stor, som den behöfde vara, så är det dock rätta vägen, hvarpå bristen och förlägenheten skall afhjelpas. Att upptaga ett statslån till den summa, som här ifrågasatts, vare sig 23 eller 30 millioner, förmår så litet för näringarna, att det i verkligheten skulle tjena nästan till intet för deras upphjelpande, men likväl kunna bringa statens affärer i en obehaglig ställning.

Om man då är ense om, att en sådan åtgärd vore utan hufvudsaklig nytta, att penningarne vore, om ej bortkastade, dock

*Bildande af
en jernvägs-
hypoteksfond.*
(Forts.)

använda på olämpligt sätt, må man väl fråga, om denna upplåningsåtgärd kan anses fullt tjenlig, isynnerhet när staten derigenom beträder den vägen att blanda sig i enskild företagsamhet, ehuru staten icke bör inblanda sig i den enskilda rörelsen. Genom en sådan inblandning motverkas den sparsamhetsgrundsats, som bör förefinnas; derigenom bibehålles det konstlade penningeväsende, som under flera år varit i landet gällande och som ännu någon tid torde komma att fortgå — men för huru lång tid? Kan hända den tiden icke blir så särdeles lång. Om samma konjunkturer skulle fortåra, uppstår åter behof att upptaga lån för likartade ändamål. Kan manne Riksdagen oupphörligt besluta upptagande af lån för sådana ändamål? Man torde härå böra svara nej. Hvad blir då följden? Jo, att personer, lockade af den rikligen konstlade penningetillgången, åter inlåta sig i vidlyftiga affärsförbindelser eller företag, som de icke kunna sjelfva med egna tillgångar uppehålla, och att ökade svårigheter derigenom slutligen uppstå.

Jag vågar således tro, att den föreslagna åtgärden icke skulle komma att medföra någon nytta, men då jag icke besvärat Kammaren med mera än ett föredrag förut under innevarande riksdag, torde det tillåtas mig att härtill få lägga ännu några ord. Jag vill då anmärka blott en sak till. Om enskilda personer, bolag eller penningeanstalter skulle få den vana, att, när deras egna spekulationer icke gått bra, eller när de lagt sig i för stora affärer, staten då skulle mellankomma för sakens ordnande, så skulle derigenom den maning till varsamhet minskas, som måste finnas hos enskilde så väl personer som institutioner, ty derigenom blefve det föreställningssättet gängse: uppstår svårigheter, får jag hjälp af staten. Jag tror, att äfven detta bör tagas i betraktande.

På grund af hvad jag nu anfört, har jag icke inom Utskottet kunnat biträda förslaget om ifrågavarande upplåning och utlåning af medel, utan har jag i Utskottet yrkat afslag å så väl Kongl. Maj:ts proposition som Utskottets här föredragna hemställan, hvilket yrkande jag här inom Kammaren vidhåller.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Talmannen, att under densamma hade afgifvits följande yrkanden: 1:o att det förevarande momentet måtte bifallas; 2:o att Kammaren skulle afslå samma moment; och 3:o af *Friherre Klinkowström*, att Kammaren, med afslag å Kongl. Maj:ts proposition angående bildande af en jernvägshypoteksfond äfvensom å Stats-Utskottets i anledning deraf gjorda förslag i dess betänkande N:o 46, första punkten, ville besluta, att Riksdagen i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anmäler sin åsigt beträffande understöd af enskilda jernvägar vara:

att *de* enskilda jernbanor, hvilka utmynna å eller sammanbinda statens stambanor, med samma spårvidd som dessa, och som hafva behof af statens hjälp för att kunna fortsätta sin verksamhet, böra kunna med statsmedel inlösas;

att bland dessa till inlösen af staten ifrågakommande enskilda jernbanor, de böra ega företräde, hvilka hafva samma eller högre rälsvigt, än minimi-rälsvigten på statens jernbanor;

att inlösen af ifrågavarande jernbanor bestämmes efter medelbeloppet af nettoinkomsten för de 5 senaste åren banan varit för allmän trafik upplåten; eller derest denna trafik ej fortgått så många år, under samtliga de år densamma fortgått;

att genom kapitalisering af nysnämnda nettomedelinkomst efter 5 procent, det kapital uppkommer, som staten bör lemna till jernbanans inlösande;

att detta kapital lemnas uti statens *ouppsägbara*, med 4 procents ränta löpande obligationer af Riksgäldskontoret utfärdade, och derstädes de årligen utfallande räntorna äfven liqvideras;

att Kongl. Maj:t täcktes, så skyndsamt ske kan, låta, genom sakkunnige män, verkställa en utredning, i hvilken utsträckning, och på hvilka vilkor i öfrigt det må anses för staten fördelaktigt att förvärfva här ofvan ifrågasatta enskilda jernvägar; äfvensom hvilka åtgärder böra vidtagas och på hvad sätt och under hvilka vilkor ett *fonderadt statskuldssystem med uppsägbara statsobligationer*, i den syftning här ofvan blifvit antydt, må kunna inrättas, och, så vidt möjligt är, till nästa riksdag nådig proposition derom afgifva.

Härefter framstälde Herr Talmannen först proposition på bifall till det förevarande momentet, hvarvid svarades talrika och starka ja jemte åtskilliga nej; vidare proposition på Friherre *Klinckowströms* yrkande, hvartill svarades nej, och slutligen proposition på afslag å momentet, då svaren utföllo med talrika nej jemte åtskilliga ja; hvaruppå och efter det proposition på bifall till momentet förnyats samt med talrika och starka ja jemte åtskilliga nej besvarats, Herr Talmannen förklarade denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Friherre *Klinckowström* begärde votering.

Sedan Kammaren, uppå Herr Talmannens framställning, såsom kontraproposition vid voteringen antagit afslag å momentet, uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller mom. a i 1:sta punkten af Stats-Utskottets utlåtande N:o 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås momentet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—97.
Nej—16.

Den vidare föredragningen af utlåandet uppsköts, och Kam-
maren åtskildes kl. 4 e. m.

In fidem
O. Brakel.
